

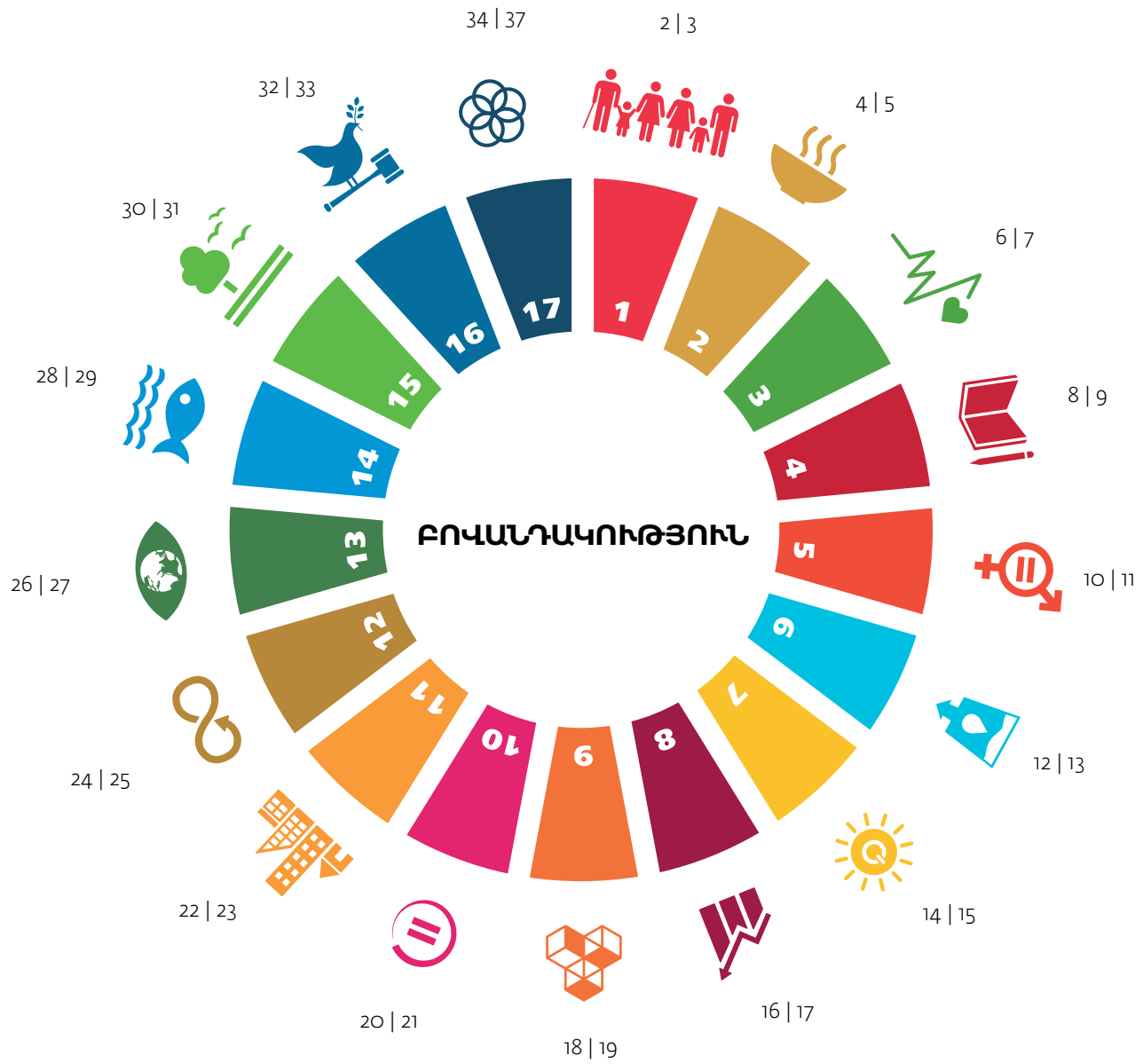

ԿԱՅՈՒՆ
ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ

United Nations ARMENIA

2016 թվականի հունվարի 1-ից պաշտոնապես ուժի մեջ մտան «Կայուն զարգացման 2030 օրակարգում» ներառված կայուն զարգացման 17 նպատակներն ընդունված աշխարհի երկրների առաջնորդների կողմից 2015թ. սեպտեմբերին կայացած ՄԱԿ-ի պատմական գագաթնաժողովի ժամանակ: Առաջիկա 15 տարիների ընթացքում հիմնվելով հավարամյակի զարգացման նպատակների արձանագրած հաջողությունների վրա և առաջնորդվելով բոլորին վերաբերող այս նոր նպատակներով, երկրները կհամախմբեն իրենց ջանքերը՝ վերացնելու աղքատությունն իր բոլոր ձևերով, պայքարելու անհավասարությունների դեմ և լուծելու կլիմայի փոփոխության հետ կապված խնդիրները՝ միաժամանակ հետևելով, որ ոչ ոք չանտեսվի: 169 թիրախներից բաղկացած 17 նպատակները կենթարկվեն մշտադիտարկման՝ համաձայն ավելի քան 230 գլոբալ ցուցանիշների:

ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ ՎԵՐԱՑՆԵԼ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ՁԵՎԵՐՈՎ ՈՒ ԴՐԱՏՎՈՐՈՒՄՆԵՐՈՎ

1.1 Մինչև 2030թ. ամենուրեք և բոլոր մարդկանց համար իսպառ վերացնել ծայրահեղ աղքատությունը, որը ներկայումս չափվում է որպես օրական 1,25 դոլարից պակաս սպառում

1.2 Մինչև 2030թ. առնվազն կիսով չափ կրճատել ըստ ազգային սահմանումների աղքատության բոլոր ձևերի մեջ ապրող բոլոր տարիքների տղամարդկանց, կանանց և երեխաների համամասնությունը

1.3 Ներդնել տվյալ երկրում համապատասխան սոցիալական պաշտպանության համակարգեր և միջոցառումներ բոլորի համար, այդ թվում՝ սոցիալական պաշտպանության երաշխիքների խմբեր, և մինչև 2030թ.

հասնել աղքատների և խոցելիների էական չափերով ընդգրկմանը

1.4 Մինչև 2030թ. ապահովել, որ բոլոր տղամարդիկ և կանայք, մասնավորապես աղքատները և խոցելիները, ունենան հավասար իրավունքներ տնտեսական ռեսուրսների նկատմամբ, ինչպես նաև հիմնական ծառայությունների հասանելիություն, հողի և գույքի այլ ձևերի նկատմամբ սեփականության և վերահսկողության, ժառանգությունից և բնական պաշարներից, նոր համապատասխան տեխնոլոգիաներից և ֆինանսական ծառայություններից, այդ թվում՝ միկրոֆինանսներից օգտվելու իրավունքներ

1.5 Մինչև 2030թ. ստեղծել աղքատների և խոցելի իրավիճակներում հայտնված անձանց տոկոսությունը, նվազեցնել կլիմային առնչվող ծայրահեղ իրադարձությունների և այլ տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական ցնցումներին և աղետներին ենթարկվածության և դրանց նկատմամբ խոցելիության աստիճանը

1.ա Ապահովել ռեսուրսների զգալի մոբիլիզացում տարբեր աղբյուրներից, այդ թվում՝ վարձացմանը միտված խորացված գործակցության միջոցով վարձացող երկրներին, մասնավորապես առավել թույլ վարձացած երկրներին համարժեք և կանխատեսելի միջոցներ տրամադրելու համար, որպեսզի իրականացնեն ծրագրեր և ռազմավարություն՝ վերացնելու աղքատությունն իր բոլոր դրսևորումներով

1.բ Ստեղծել վարձացման աղքատամետ և գեղերազայուն ռազմավարությունների վրա հիմնված քաղաքականության ամուր շրջանակներ ազգային, տարածաշրջանային և միջազգային մակարդակներում օժանդակելու աղքատության վերացման գործողություններում ներդրումների արագացմանը

ՎԵՐԱՑՆԵԼ ՍՈՎԸ, ՀԱՍՆԵԼ ՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԲԱՐԵԼԱՎԿԱԾ ՍՆՈՒՑՄԱՆ, ԽԹԱՆԵԼ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

2.1 Մինչև 2030թ. վերջ դնել սովին և ապահովել բոլոր մարդկանց, մասնավորապես աղքատների և խոցելի իրավիճակներում գտնվող անձանց, այդ թվում՝ մինչև մեկ տարեկան երեխաների համար անվտանգ, սննդարար և բավարար սննդի մատչելիությունը ողջ տարվա ընթացքում

2.2 Մինչև 2030թ. վերջ դնել թերսնվածության բոլոր ձևերին, այդ թվում մինչև 2025 թ., հասնել մինչև 5 տա-

րեկան երեխաների շրջանում թերաճության և սուր թերսնուցման միջազգայնորեն համաձայնեցված թիրախներին, բավարարել դեռահաս աղջիկների, հղիների և կրծքով կերակրող կանանց սնուցման կարիքները

2.3 Մինչև 2030թ. կրկնապատկել փոքր պարենարտադրողների, մասնավորապես կանանց, տեղաբնիկ ժողովուրդների, ընտանեկան գյուղացիական տնտեսությունների, անասնապահների և ձկնորսների գյուղատնտեսական արտադրողականությունը և եկամուտները, այդ թվում՝ հողի, այլ արտադրական ռեսուրսների և ներդրումների, գիտելիքների, ֆինանսական ծառայությունների, արժեքի ավելացման և շուկաների հնարավորությունների և ոչ-գյուղատնտեսական սեփականության ապահով և հավասար հասանելիության միջոցով

2.4 Մինչև 2030թ. ապահովել պարենարտադրության կայուն համակարգեր և ներդնել դիմակայուն գյուղատնտեսական գործելաձևեր, որոնք մեծացնում են արտադրողականությունը և արտադրությունը, օգնում են պահպանել էկոհամակարգերը, ուժեղացնում են կլիմայի փոփոխություններին, ծայրահեղ եղանակային պայմաններին, երաշտին, հեղեղներին և այլ աղետներին հարմարվելու կարողությունները և շարունակաբար բարելավում հողի որակը

2.5 Մինչև 2020թ. պահպանել սերմերի, մշակաբույսերի, գյուղատնտեսական և ընտելացված կենդանիների և դրանց վայրի ազգակիցների գենետիկական բազմազանությունը, այդ թվում՝ անվտանգ կերպով կառավարվող և բազմազանեցված սերմերի և բույսերի բանկերի միջոցով ազգային, տարածաշրջանային և միջազգային մակարդակներում, խթանել գենետիկական պաշարների և առնչվող ավանդական գիտելիքներից ստացվող օգուտների հասանելիությունը և արդարացի ու հավասար բաշխումը՝ միջազգայնորեն համաձայնեցված կերպով

2.ա Ավելացնել, այդ թվում՝ միջազգային խորացված համագործակցության միջոցով, ներդրումները գյուղական ենթակառուցվածքներում, գյուղատնտեսական հետապոստությունների և գյուղատնտեսության աջակցման ծառայություններում, տեխնոլոգիաների վարձացման ոլորտում, բույսերի և կենդանիների գենային բանկերում՝ վարձացող երկրներում, մասնավորապես առավել թույլ վարձացած երկրներում գյուղատնտեսական արտադրողականության բարձրացման նպատակով

2.բ Շտկել և կանխել առևտրի սահմանափակումները և խաթարումները աշխարհի գյուղատնտեսական շուկաներում, այդ թվում՝ գյուղատնտեսական արտադրանքի արտահանման սուբսիդիաների և համարժեք հետևանք ունեցող արտահանման բոլոր միջոցառումների բոլոր ձևերի կուգահեռ վերացման միջոցով համաձայն Դոհայի վարձացման օրակարգի

2.գ Հաստատել միջոցառումներ՝ ապահովելու պարենամթերքների շուկաների և դրանց ածանցյալների պատշաճ գործունեությունը և դյուրացնել շուկային, այդ թվում՝ պարենի պահուստներին վերաբերող տեղեկությունների ժամանակին հասանելիությունը՝ պարենի գների ծայրահեղ տատանումների սահմանափակմանն օժանդակելու նպատակով

© UNICEF/Armenia/MaramAva

ԱՊԱՀՈՎԵԼ ԱՌՈՂՋ ԿՅԱՆՔ ԵՎ ԽԹԱՆԵԼ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ ԲՈԼՈՐԻ ՆԱՄԱՐ՝ ԱՆԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻՑ

3.1 Մինչև 2030թ. կրճատել մայրական մահացության համամասնությունը մինչև 70-ից ցածր՝ 100 հազար կենդանաձնի հաշվով

3.2 Մինչև 2030թ. վերջ դնել նորածինների և մինչև 5 տարեկան երեխաների կանխարգելի մահերին. բոլոր երկրները պետք է նպատակ ունենան նվազեցնել վաղ նորածնային մահացությունը առնվազն մինչև 12-ից ցածր՝ 1000 կենդանաձնի հաշվով, իսկ մինչև 5 տարեկան երեխաների մահացությունը՝ առնվազն մինչև 25-ի՝ 1000 կենդանաձնի հաշվով

3.3 Մինչև 2030թ. վերջ դնել ՁԻԱՀ-ի, տուբերկուլյոզի, մալարիայի և անտեսված արևադարձային հիվան-

դությունների համաճարակներին և պայքարել հեպատիտի, ջրի միջոցով փոխանցվող հիվանդությունների և այլ վարակիչ հիվանդությունների դեմ

3.4 Մինչև 2030թ. մեկ երրորդով կրճատել վաղաժամ մահացությունը ոչ վարակիչ հիվանդություններից կանխարգելման և բուժման միջոցով, և խթանել հոգեկան առողջությունը և բարեկեցությունը

3.5 Ուժեղացնել թմրամիջոցների չարաշահման կանխարգելումը և բուժումը, այդ թվում՝ թմրադեղերի չարաշահումը և ոգելից խմիչքների վնասաբեր օգտագործումը

3.6 Մինչև 2020թ. աշխարհում կիսով չափ կրճատել ճանապարհատրանսպորտային պատահարներից մահերի և վիրավորվելու դեպքերի թիվը

3.7 Մինչև 2030թ. ապահովել սեռական և վերարտադրողական առողջության պահպանման ծառայությունների համընդհանուր հասանելիություն, այդ թվում՝ ընտանիքի պլանավորման, տեղեկատվության և կրթության, ինչպես նաև վերարտադրողական առողջության ինտեգրումը ազգային ռազմավարություններում և ծրագրերում

3.8 Հասնել առողջապահության համընդհանուր ընդգրկմանը, այդ թվում՝ պաշտպանություն ֆինանսական ռիսկերից, որակյալ էական առողջապահական ծառայությունների հասանելիություն և անվտանգ, արդյունավետ, որակյալ և մատչելի էական դեղորայքի և պատվաստանյութերի հասանելիություն բոլորի համար

3.9 Մինչև 2030թ. էականորեն կրճատել վտանգավոր քիմիական նյութերի և օդի, ջրի և հողի աղտոտման և թունավորման հետևանքով մահերի և հիվանդությունների թիվը

3.ա Ուժեղացնել Առողջապահության համաշխար-

հային կազմակերպության Ծխախոտի դեմ պայքարի շրջանակային կոնվենցիայի իրականացումը բոլոր երկրներում ըստ անհրաժեշտության

3.բ Օժանդակել պատվաստանյութերի և դեղորայքի հետապոտություններին և վարճացմանը վարակիչ և ոչ վարակիչ հիվանդությունների դեմ, որոնցից հիմնականում տուժում են վարճացող երկրները, հասանելի դարձնել մատչելի էական դեղորայքը և պատվաստանյութերը համաձայն Մտավոր սեփականության իրավունքների առևտրային ասպեկտներին վերաբերող (TRIPS) համաձայնագրի և հանրային առողջապահության վերաբերյալ Դոհայի հռչակագրի, որը հաստատում է վարճացող երկրների իրավունքը լիարժեք կերպով օգտագործելու Համաձայնագրի մտավոր սեփականության իրավունքների՝ առևտրին առնչվող հայեցակետերի մասին դրույթները, որոնք վերաբերում են հանրային առողջության պահպանման ձկուն եղանակներին, և, մասնավորապես, հասանելի դարձնել դեղորայքը բոլորի համար

3.գ Էականորեն ավելացնել առողջապահության ֆինանսավորումը և բուժանձնակազմի հավաքագրումը, վարճացումը, վերապատրաստումը և պահպանումը վարճացող երկրներում, հատկապես առավել թույլ վարճացած երկրներում և վարճացող փոքր կղզի-պետություններում

3.դ Ուժեղացնել բոլոր երկրների, մասնավորապես վարճացող երկրների՝ վաղ նախապգուշացման, ռիսկերի նվազեցման և ազգային և գլոբալ առողջապահական ռիսկերի կառավարման կարողությունները

© WHO/Armenia

ԱՊԱՀՈՎԵԼ ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ՈՒ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՈՐԱԿՅԱԼ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԲՈԼՈՐԻ ՀԱՄԱՐ ԵՎ ԽԹԱՆԵԼ ՈՂՋ ԿՅԱՆՔԻ ԸՆԹԱՅՔՈՒՄ ՈՒՍՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

4.1 Մինչև 2030թ. ապահովել, որ բոլոր աղջիկները և տղաները ստանան անվճար, համապատասխան և որակյալ տարրական և միջնակարգ կրթություն, որը հանգեցնում է պատշաճ և արդյունավետ ուսումնառության նպատակների

4.2 Մինչև 2030թ. ապահովել, որ բոլոր աղջիկների և տղաների համար հասանելի լինեն որակյալ վաղ ման-

կության վարձացման հնարավորությունները, խնամքը և նախադպրոցական կրթությունը, որպեսզի նրանք պատրաստ լինեն տարրական կրթության

4.3 Մինչև 2030թ. բոլոր կանանց և տղամարդկանց համար ապահովել մատչելի և որակյալ տեխնիկական, միջին-մասնագիտական և բարձրագույն, այդ թվում համալսարանական կրթության հավասար հասանելիություն

4.4 Մինչև 2030թ. էապես ավելացնել երիտասարդների և մեծահասակների թիվը, ովքեր ունեն պատշաճ, այդ թվում տեխնիկական և միջին-մասնագիտական հմտություններ՝ վբաղվածություն, արժանապատիվ աշխատանք գտնելու և ձեռներեցությամբ վբաղվելու համար

4.5 Մինչև 2030թ. վերացնել գեղդերային անհավասարությունները կրթության ոլորտում և ապահովել հավասար հասանելիություն ուսման և միջին-մասնագիտական կրթության բոլոր մակարդակներում խոցելիների, այդ թվում՝ հաշմանդամություն ունեցող անձանց, տեղաբնիկ ժողովուրդների և խոցելի իրավիճակներում գտնվող երեխաների համար

4.6 Մինչև 2030թ. ապահովել, որ պատանիները և մեծահասակների զգալի հատվածը՝ թե՛ տղամարդիկ, թե՛ կանայք, դառնան տառաճանաչ և թվաճանաչ

4.7 Մինչև 2030թ. ապահովել, որ բոլոր սովորողները ձեռք բերեն կայուն վարձացումը խթանելու համար անհրաժեշտ գիտելիքներ և հմտություններ, այդ թվում, ի թիվս այլոց, կայուն վարձացման և կայուն կենսակերպի, մարդու իրավունքների, գեղդերային հավասարության, խաղաղության և բռնությունը մերժող մշակույթի խթանման, աշխարհի քաղաքացիության, ինչպես նաև մշակույթային բավմասության և կայուն վարձացման մեջ մշակույթի ունեցած ավանդը գնահատող ուսուցմամբ

4.ա Կառուցել և վերապիսել ուսումնական հաստատությունների շենքային հարմարությունները, որոնցում հաշվի են առնված երեխաների, հաշմանդամների և գենդերային տարբերությունների առանձնահատկությունները, և որոնք ապահովում են անվտանգ, բռնությունից պերժ, ներառական և արդյունավետ ուսումնառության միջավայր բոլորի համար

4.բ Մինչև 2020թ. էականորեն և գլոբալ ընդգրկումով ավելացնել վարձացող երկրներին տրամադրվող կրթաթոշակները, մասնավորապես առավել թույլ վարձացած երկրներին, վարձացող փոքր կղզի-պետություններին և աֆրիկյան երկրներին բարձրագույն կրթության համակարգում, այդ թվում՝ միջին-մասնագիտական ուսուցման, տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների, տեխնիկական, ճարտարագիտական և գիտական ծրագրերում ընդգրկվելու նպատակով վարձացած երկրներում և այլ վարձացող երկրներում

4.գ Մինչև 2030թ. վարձացող երկրներում, հատկապես առավել թույլ վարձացած երկրներում և վարձացող փոքր կղզի-պետություններում էականորեն ավելացնել որակավորված ուսուցիչների թվաքանակը, այդ թվում ուսուցիչների պատրաստման նպատակով ստեղծվող միջապային գործակցության միջոցով

© UNICEF/Armenia/Pirozzi

ՀԱՍՆԵԼ ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԱՎԱՍՏԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԶՈՐԱՑՆԵԼ ԲՈԼՈՐ ԿԱՆԱՆՑ ՈՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐԻՆ

- 5.1** Ամենուր վերջ դնել բոլոր կանանց և աղջիկների նկատմամբ գործադրվող խտրականության բոլոր ձևերին
- 5.2** Վերացնել բոլոր կանանց և աղջիկների հանդեպ գործադրվող բռնության բոլոր ձևերը պետական և մասնավոր ոլորտներում, այդ թվում՝ թրաֆիքինգը և սեռական ու շահագործման այլ տեսակները
- 5.3** Վերացնել բոլոր վնասակար գործելաձևերը, ինչպիսիք են երեխաների, վաղ և հարկադրյալ ամուսնությունները և կանանց սեռական օրգանների խեղումը
- 5.4** Ճանաչել և արժևորել չվարձատրվող տնային և խնամքի աշխատանքը՝ հանրային ծառայությունների տրամադրման, ենթակառուցվածքների և սոցիալական

պաշտպանության քաղաքականությունների և տնային տնտեսությունում կամ ընտանիքում, ինչպես հատուկ է տվյալ երկրին, համատեղ պատասխանատվության խթանման միջոցով

5.5 Ապահովել կանանց լիարժեք և արդյունավետ մասնակցությունը և հավասար հնարավորությունները քաղաքական, տնտեսական և հանրային կյանքում որոշումների կայացման բոլոր մակարդակներում ղեկավար դիրք վբաղեցնելու համար

5.6 Ապահովել սեռական և վերարտադրողական առողջության պահպանման ծառայությունների և վերարտադրողական իրավունքների համընդհանուր հասանելիություն, ինչպես համաձայնեցվել է ըստ Բնակչության և վարձացման հիմնահարցերին նվիրված միջազգային խորհրդածողովի գործողությունների ծրագրի և Պեկինյան գործողությունների ծրագրի ու դրանց վերանայման խորհրդածողովների ելքային փաստաթղթերի

5.ա Ձեռնարկել բարեփոխումներ՝ կանանց տրամադրելու հավասար իրավունքներ տնտեսական ռեսուրսների նկատմամբ, ինչպես նաև հողի և գույքի այլ ձևերի նկատմամբ սեփականության և վերահսկողության, ֆինանսական ծառայություններից, ժառանգությունից և բնական պաշարներից օգտվելու իրավունքներ ներպետական օրենքների համաձայն

5.բ Ընդլայնել բարձրարդյունավետ, մասնավորապես՝ տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների օգտագործումը՝ կանանց պորացումը խթանելու նպատակով

5.գ Ընդունել և ամրապնդել առողջ քաղաքականություն և կիրարկելի օրենսդրություն՝ գենդերային հավասարության խթանման և բոլոր մակարդակներում բոլոր կանանց և աղջիկների պորացման նպատակով

6

ՄԱՔՈՒՐ ՋՈՒՐ ԵՎ
ՄԱՏԻՏԱՐԱԿԱՆ
ՊԱՅՄԱՆՑԵՐ

ԱՊԱՀՈՎԵԼ ՀԱՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՅՈՒՆ ՁԵՎՈՎ ԿԱՌԱՎԱՐԵԼ ՋՈՒՐՆ ՈՒ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԲՈԼՈՐԻ ՀԱՄԱՐ

6.1 Մինչև 2030թ. ձեռք բերել անվտանգ և մատչելի խմելու ջրի համընդհանուր և հավասար հասանելիություն բոլորի համար

6.2 Մինչև 2030թ. ձեռք բերել համարժեք և հավասար սանիտարահիգիենիկ պայմաններ բոլորի համար, և վերջ դնել բնական կարիքները դրսում հոգալուն, հատուկ ուշադրություն դարձնելով կանանց, աղջիկների և խոցելի իրավիճակներում գտնվողների կարիքներին

6.3 Մինչև 2030թ. բարելավել ջրի որակը՝ կրճատելով աղտոտումը, վերացնելով վտանգավոր քիմիկատներ և նյութեր թափելը և նվազեցնելով դրանց արտահոսքերը, կիսով չափ կրճատելով չմաքրվող կեղտաջրերի համամասնությունը և էականորեն մեծացնելով վերամշակումը և անվտանգ վերօգտագործումն ամբողջ աշխարհում

6.4 Մինչև 2030թ. էականորեն մեծացնել ջրօգտագործման արդյունավետությունը բոլոր ոլորտներում և ապահովել քաղցրահամ ջրի կայուն ջրառը և ջրամատակարարումը՝ լուծելու սակավաջրության խնդիրը և էականորեն կրճատել սակավաջրությանից տառապող մարդկանց թիվը

6.5 Մինչև 2030թ. իրականացնել ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարում բոլոր մակարդակներում, այդ թվում՝ համապատասխան դեպքերում, անդրսահմանային գործակցության միջոցով

6.6 Մինչև 2020թ. պաշտպանել և վերականգնել ջրաէկոհամակարգերը, այդ թվում՝ լեռները, անտառները, ջրաճահճային տարածքները, գետերը, ջրաբեր շերտերը և լճերը

6.ա Մինչև 2030թ. ընդլայնել միջապգային գործակցությունը և վարգացող երկրներին ցուցաբերվող կարողությունների վարգացմանն ուղղված օժանդակությունը ջրամատակարարմանը և ջրահեռացմանն առնչվող աշխատանքներում և ծրագրերում, այդ թվում՝ ջրի հավաքում, աղպերծում, ջրի խնայողություն, կեղտաջրերի մաքրում, վերամշակման և վերօգտագործման տեխնոլոգիաներ

6.բ Սատարել և ուժեղացնել տեղական համայնքների մասնակցությունը ջրամատակարարման և ջրահեռացման կառավարման բարելավմանը

ԱՊԱՀՈՎԵԼ ԲՈԼՈՐԻ ՆԱՄԱՐ ՄԱՏՉԵԼԻ, ՆՈՒՍԱԼԻ, ԿԱՅՈՒՆ ԵՎ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԷՆԵՐԳԻԱՅԻ ՆԱՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆ

7.1 Մինչև 2030թ. ապահովել մատչելի, հուսալի և ժամանակակից էներգետիկ ծառայությունների համընդհանուր հասանելիություն

7.2 Մինչև 2030թ. էապես մեծացնել վերականգնվող էներգիայի համամասնությունը էներգիայի տարբեր տեսակների համադրության մեջ ամբողջ աշխարհում

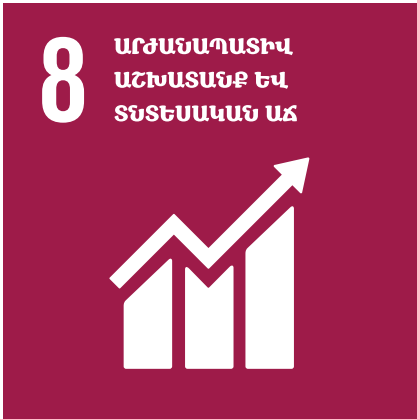
7.3 Մինչև 2030թ. կրկնապատկել էներգաարդյունավետության բարելավման գլոբալ մակարդակը

7.ա Մինչև 2030թ. խորացնել միջապգային գործակցությունը՝ դյուրացնելու մաքուր էներգիայի, այդ թվում՝ վերականգնվող էներգիայի հետապոտման և տեխնոլոգիաների, էներգաարդյունավետության և վարձագած ու ավելի մաքուր հանածո վառելիքի տեխնոլոգիաների հասանելիությունը, խթանել ներդրումները էներգետիկ ենթակառուցվածքներում և մաքուր էներգիայի տեխնոլոգիաներում

7.բ Մինչև 2030թ. ընդլայնել ենթակառուցվածքները և արդիականացնել տեխնոլոգիաները՝ ժամանակակից և կայուն էներգետիկ ծառայություններ մատուցելու բոլորին վարձացող երկրներում, մասնավորապես առավել թույլ վարձացած երկրներում, վարձացող փոքր կղզի-պետություններում և դեպի ծով ելք չունեցող վարձացող երկրներում՝ համաձայն վերջիններիս համապատասխան օժանդակության ծրագրերի

ԽԹԱՆԵԼ ԿԱՅԱՑԱԾ, ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԵՎ ԿԱՅՈՒՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃ, ԼԻԱՐԺԵՔ և ԱՐՏԱԴՐՈՂԱԿԱՆ ԶԲԱՂՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏԻՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԲՈԼՈՐԻ ՆԱՄԱՐ

8.1 Պահպանել մեկ շնչին ընկնող տնտեսական աճը համաձայն ներպետական հանգամանքների, և, մասնավորապես, համախառն ներքին արդյունքի տարեկան առնվազն 7 տոկոս աճ առավել թույլ վարձագած երկրներում

8.2 Հասնել տնտեսական արտադրողականության ավելի բարձր մակարդակների՝ բավարարելով տնտեսական

տեխնոլոգիաների արդիականացման և նորարարությունների միջոցով, այդ թվում՝ բարձր ավելացված արժեք ունեցող և աշխատատար ոլորտներում

8.3 Խթանել վարձագամանը միտված քաղաքականություններ, որոնք օժանդակում են արտադրողական աշխատանքին, արժանապատիվ աշխատատեղերի ստեղծմանը, ձեռներեցությանը, ստեղծագործական և նորարարական մոտեցմանը, խրախուսել միկրո-, փոքր և միջին ձեռնարկությունների ֆորմալացումն ու աճը, այդ թվում՝ ֆինանսական ծառայությունների հասանելիության միջոցով

8.4 Մինչև 2030թ. շարունակաբար բարելավել գլոբալ ռեսուրսների արդյունավետությունը սպառման և արտադրության մեջ, ձգտել տնտեսական աճը առանձնացնել շրջակա միջավայրի վատթարացումից՝ համաձայն Կայուն սպառման և արտադրության ծրագրերի տասնամյա շրջանակի, վարձագած երկրների առաջատարությամբ

8.5 Մինչև 2030թ. հասնել լիարժեք և արտադրողական վերադաժության և արժանապատիվ աշխատանքի բոլոր կանանց և տղամարդկանց, այդ թվում՝ երիտասարդների և հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար, ինչպես նաև հավասար վարձատրություն՝ հավասարարժեք աշխատանքի դիմաց

8.6 Մինչև 2020թ. էապես կրճատել վերադաժություն չունեցող, կրթություն կամ ուսուցում չստացող երիտասարդների համամասնությունը

8.7 Ձեռնարկել անհապաղ և արդյունավետ միջոցառումներ՝ իսպառ վերացնելու հարկադրյալ աշխատանքը, վերջ դնելու ժամանակակից ստրկությանը և մարդկանց թրաֆիքինգին, ապահովելու երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերի, այդ թվում՝ մանուկ զինվորների հավաքագրման և օգտագործման արգելումն ու վերա-

ցումը, ինչպես նաև մինչև 2025թ. վերջ դնել երեխայի աշխատանքին իր բոլոր ձևերով

8.8 Պաշտպանել աշխատանքային իրավունքները և խթանել անվտանգ և ապահով աշխատանքային միջավայր բոլոր աշխատավորների, այդ թվում՝ միգրանտ աշխատավորների, մասնավորապես կին միգրանտների և անկայուն կրթականություն ունեցողների համար

8.9 Մինչև 2030թ. մշակել և իրականացնել ռազմավարություն խթանելու կայուն կրթությանը, որն ստեղծում է աշխատատեղեր և խթանում տեղական մշակույթն ու արտադրատեսակները

8.10 Հպորացնել ներպետական ֆինանսական կառույցների կարողությունները խրախուսելու և ընդլայնելու բանկային, ապահովագրական և ֆինանսական ծառայությունների հասանելիությունը բոլորի համար

8.ա Մեծացնել «Օգնություն առևտրին» նախաձեռնության շրջանակում տրամադրվող աջակցությունը վարձացող երկրներին, մասնավորապես առավել թույլ վարձացած երկրներին, այդ թվում՝ «Առավել թույլ վարձացած երկրներին առևտրին առնչվող խորհրդատվական օժանդակության ընդլայնված և ինտեգրված շրջանակ»-ի միջոցով

8.բ Մինչև 2020թ. մշակել և գործարկել երիտասարդների կրթականության գլոբալ ռազմավարություն և իրականացնել Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության «Աշխատատեղերի վերաբերյալ գլոբալ պակտը»

© UNICEF/Armenia/MaramAva

ՍՏԵՂԾԵԼ ԴԻՄԱԿԱՅՈՒՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ, ԱԶԱԿՑԵԼ ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԵՎ ԿԱՅՈՒՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆԸ ԵՎ ԽԹԱՆԵԼ ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

- 9.1** Մշակել որակյալ, հուսալի, կայուն և դիմակայուն, այդ թվում՝ տարածաշրջանային և անդրսահմանային ենթակառուցվածքներ՝ օժանդակելու տնտեսական վարճացմանը և մարդկանց բարեկեցությանը, ուշադրության կենտրոնում պահելով մատչելի և արդարացի հասանելիություն բոլորի համար
- 9.2** Խթանել ներառական և կայուն արդյունաբերության վարճացումը և մինչև 2030թ. պգալիորեն մեծաց-

նել պահվածության և համախառն ներքին արդյունքի մեջ արդյունաբերության բաժնեմասը՝ ազգային հանճամանքներին համահունչ կերպով, և կրկնապատկել արդյունաբերության բաժնեմասը առավել թույլ վարճացած երկրներում

9.3 Փոքրածավալ արդյունաբերական և այլ ձեռնարկությունների համար, մասնավորապես վարճացող երկրներում, ավելի հասանելի դարձնել ֆինանսական ծառայությունները, այդ թվում՝ մատչելի վարկերը, մեծացնել դրանց ինտեգրումը արժեքի շղթաներում և շուկաներում

9.4 Մինչև 2030թ. արդիականացնել ենթակառուցվածքները և վերապինել ձեռնարկությունները՝ դրանք դարձնելու կայուն ռեսուրսների օգտագործման ավելի բարձր արդյունավետությամբ և մաքուր, շրջակա միջավայրի համար անվտանգ տեխնոլոգիաների և գործընթացների առավել լայն ընդունմամբ՝ բոլոր երկրների ձեռնարկած գործողությունների շնորհիվ իրենց համապատասխան հպորությունների համաձայն

9.5 Ընդլայնել գիտահետազոտական աշխատանքները, արդիականացնել տեխնոլոգիական հնարավորությունները արդյունաբերության ճյուղերում՝ բոլոր մասնավորապես վարճացող երկրներում, այդ թվում՝ մինչև 2030թ. խրախուսել նորարարությունները և էապես ավելացնել գիտահետազոտական և վարճացման ոլորտի աշխատողների թիվը 1 մլն մարդու հաշվով, մեծացնել գիտահետազոտական և վարճացման աշխատանքների վրա կատարվող պետական և մասնավոր ծախսերը

9.ա Դյուրացնել կայուն և դիմակայուն ենթակառուցվածքների վարճացումը վարճացող երկրներում՝ ցուցաբերելով ընդլայնված ֆինանսական, տեխնոլոգիական և փորձագիտական օժանդակություն – աֆրիկյան երկրներին, առավել թույլ վարճացած երկրներին, դեպի ծով

Ելք չունեցող վարճացող երկրներին և վարճացող փոքր կղզի-պետություններին

9.բ Օժանդակել հայրենական տեխնոլոգիաների վարճացմանը, գիտահետազոտական աշխատանքներին և նորարարությանը վարճացող երկրներում, այդ թվում՝ ապահովելով քաղաքականությունների առումով նպաստավոր միջավայր, ի թիվս այլոց, արդյունաբե-

րության բավմապանեցման և հումքային ապրանքներին արժեքի ավելացման համար

9.գ Զգալիորեն մեծացնել տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների հասանելիությունը և ձգտել տրամադրել համացանցի համընդհանուր և մատչելի հասանելիություն առավել թույլ վարճացած երկրներին մինչև 2020թ.

ԿՐՃԱՏԵԼ ԱՆՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՆԵՐՍՈՒՄ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՄԻՋԵՎ

10.1 Մինչև 2030թ. աստիճանաբար հասնել բնակչության ստորին 40 տոկոսի եկամուտների աճին՝ ազգային միջինից բարձր ցուցանիշով, և պահպանել այդ աճը

10.2 Մինչև 2030թ. ուժեղացնել և խթանել բոլորի սոցիալական, տնտեսական և քաղաքական ներառումը՝ անկախ տարիքից, սեռից, հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքից, ռասայից, էթնիկական ծագումից, կրոնից կամ տնտեսական կամ այլ կարգավիճակից

10.3 Ապահովել հավասար հնարավորություններ և կրճատել արդյունքների անհավասարությունները, այդ թվում՝ վերացնելով խտրական օրենքները, քաղաքակա-

նությունները և գործելաձևերը՝ և խթանելով այս առումով պատշաճ օրենսդրության, քաղաքականությունների և գործողությունների ընդունումը

10.4 Ընդունել քաղաքականություններ, հատկապես հարկաբյուջետային, աշխատավարձերի և սոցիալական պաշտպանության քաղաքականություններ և աստիճանաբար հասնել հավասարության առավել բարձր մակարդակի

10.5 Բարելավել գլոբալ ֆինանսական շուկաների և հաստատությունների կարգավորումը և մշտադիտարկումը, ուժեղացնել նման կարգավորումների իրականացումը

10.6 Ջարգացող երկրների համար ապահովել ընդլայնված ներկայացվածություն և ձայն՝ գլոբալ միջազգային տնտեսական և ֆինանսական հաստատություններում որոշումների կայացման գործում՝ նշված հաստատությունների գործունեությունը դարձնելու առավել արդյունավետ, արժանահավատ, հաշվետվողական և օրինական

10.7 Դյուրացնել մարդկանց կարգապահ, անվտանգ, կանոնավոր և պատասխանատու միգրացիան և շարժունությունը, այդ թվում՝ պլանավորված և լավ կառավարվող միգրացիոն քաղաքականությունների իրականացման միջոցով

10.8 Ներդնել հատուկ և տարբերակված վերաբերմունքի սկզբունքը՝ վարգացող երկրների համար, մասնավորապես՝ առավել թույլ վարգացած երկրներում, ըստ Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության համաձայնագրերի

10.9 Խրախուսել վարգացմանն ուղղված պաշտոնական օգնությունը և ֆինանսական հոսքերը, այդ թվում՝ օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները, առավել մեծ կա-

րիք ունեցող պետություններին, մասնավորապես՝ առավել թույլ պարզացած երկրներին, աֆրիկյան երկրներին, պարզացող փոքր կղզի-պետություններին և դեպի ծով ելք չունեցող պարզացող երկրներին՝ համաձայն վերջիններիս ապգային պլանների և ծրագրերի

10.4 Մինչև 2030թ. միգրանտների դրամական փոխանցումների գործարքների ծախսերը իջեցնել մինչև 3 տոկոսից ցածր և վերացնել 5 տոկոսից բարձր ծախսերով դրամական փոխանցումների միջանցքները

ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ ԵՎ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԸ ԴԱՐՁՆԵԼ ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ, ԴԻՄԱԿԱՅՈՒՆ, ԱՆՎՏԱՆԳ ԵՎ ԿԱՅՈՒՆ

11.1 Մինչև 2030թ. բոլորի համար հասանելի դարձնել պատշաճ, անվտանգ և մատչելի բնակարաններ և հիմնական ծառայություններ, արդիականացնել հետևախորշերը

11.2 Մինչև 2030թ. բոլորի համար հասանելի դարձնել ապահով, մատչելի, հասանելի և կայուն տրանսպորտային համակարգեր՝ բարելավելով ճանապարհների անվտանգությունը, հատկապես ընդլայնելով հասարակական տրանսպորտը՝ հատուկ ուշադրություն դարձ-

նելով խոցելի իրավիճակներում գտնվող անձանց, կանանց, երեխաների, հաշմանդամություն ունեցող անձանց և տարեցների կարիքներին

11.3 Մինչև 2030թ. խթանել ներառական և կայուն քաղաքայնացումը և մարդկային բնակավայրերի մասնակցային, ինտեգրված և կայուն պլանավորումն ու կառավարումը բոլոր երկրներում

11.4 Ուժեղացնել աշխարհի մշակութային և բնական ժառանգության պահպանությանն ու երաշխավորմանն ուղղված ջանքերը

11.5 Մինչև 2030թ. պգալիորեն կրճատել աղետների, այդ թվում՝ ջրին առնչվող աղետների հետևանքով մահերի և տուժածների թիվը և էապես նվազեցնել տնտեսական ուղղակի վնասները գլոբալ համախառն ներքին արդյունքի համեմատ՝ ուշադրության կենտրոնում պահելով աղքատների և խոցելի իրավիճակներում գտնվող անձանց պաշտպանությունը

11.6 Մինչև 2030թ. կրճատել քաղաքների բացասական ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա մեկ շնչի հաշվով, այդ թվում՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով օդի որակին և կենցաղային ու այլ թափոնների կառավարմանը

11.7 Մինչև 2030թ. համընդհանուր կերպով հասանելի դարձնել ապահով, ներառական և մատչելի, կանաչ և հանրային տարածքներ, մասնավորապես կանանց և երեխաների, տարեցների և հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար

11.ա Օժանդակել տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական դրական կապերին քաղաքային, քաղաքամերձ և գյուղական վայրերի միջև՝ ուժեղացնելով ազգային և տարածաշրջանային վարձագման պլանավորումը

11.բ Մինչև 2020թ. էապես մեծացնել քաղաքների և մարդկային այլ բնակավայրերի թիվը, որոնք ընդունում և կենսագործում են ինտեգրված ռազմավարություն և պլաններ՝ ուղղված ներառմանը, ռեսուրսների արդյունավետությանը, կլիմայի փոփոխությունների մեղմացմանը և դրանց հարմարվելուն, աղետների նկատմամբ դիմակայունությանը. մշակել և իրականացնել աղետների ռիսկերի ամբողջական կառավարում բոլոր մակար-

դակներում «Աղետների ռիսկի նվազեցման Սենդայի 2015-2030թթ. գործողությունների ծրագրին» համահունչ կերպով

11.գ Օժանդակել առավել թույլ պարզացած երկրներին, այդ թվում՝ ֆինանսական և խորհրդատվական օժանդակության միջոցով, կայուն և դիմակայուն շենքեր կառուցելիս՝ օգտագործելով տեղական նյութեր

© PAN Photo Agency

ԱՊԱՀՈՎԵԼ ՄՊԱՌՄԱՆ ԵՎ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅՈՒՆ ՄՈԴԵԼՆԵՐ

12.1 Իրականացնել Սպառման և արտադրության կաղապարների կայուն ծրագրերի տասնամյա շրջանակը բոլոր երկրների կողմից գործողությունների ձեռնարկմամբ, վարճացող երկրների առաջատարությամբ, հաշվի առնելով վարճացող երկրների վարճացումն ու հնարավորությունները

12.2 Մինչև 2030թ. հասնել բնական պաշարների կայուն կառավարման և արդյունավետ օգտագործման

12.3 Մինչև 2030թ. կիսով չափ կրճատել մեկ շնչին ընկնող պարենի գլոբալ վատնումը մանրածախ և սպառողների մակարդակներում և կրճատել պարենի կորուստները արտադրության և մատակարարման շղթաներում, այդ թվում՝ հետքերքահավաքային կորուստները

12.4 Մինչև 2020թ. հասնել քիմիական նյութերի և բոլոր թափոնների բնապահպանորեն անվտանգ կառավարմանը դրանց կյանքի ողջ շրջափուլի ընթացքում՝ համաձայն միջազգային համաձայնեցված շրջանակների, և չգալիորեն կրճատել դրանց արտապատումը մթնոլորտի, ջրի և հողի մեջ՝ նվազեցնելու դրանց բացասական ազդեցությունը մարդկանց առողջության և շրջակա միջավայրի վրա

12.5 Մինչև 2030թ. էապես կրճատել թափոնների գոյացումը՝ կանխարգելման, նվազեցման, վերամշակման և վերօգտագործման միջոցով

12.6 Խրախուսել ընկերություններին՝ հատկապես խոշոր և անդրազգային, ընդունել կայուն գործելաձևեր և կայունության վերաբերյալ տեղեկություններն ընդգրկել իրենց հաշվետվությունների շրջափուլում

12.7 Խթանել պետական գնումների կայուն գործելաձևեր՝ համաձայն ազգային քաղաքականությունների և գերակայությունների

12.8 Մինչև 2030թ. ապահովել, որ ամենուր մարդիկ ունենան համապատասխան տեղեկություններ և իրավեկվածություն՝ հանուն կայուն վարճացման և բնության հետ ներդաշնակ կենսակերպի

12.ա Օժանդակել վարճացող երկրներին՝ հպորացնել իրենց գիտական և տեխնոլոգիական կարողությունները որդեգրելու սպառման և արտադրության առավել կայուն սխեմաներ

12.բ Մշակել և իրականացնել գործիքներ՝ մշտադիտարկելու կայուն վարճացման ազդեցությունները կայուն պեռսպեկտիվային վրա, որն ստեղծում է աշխատատեղեր և խթանում տեղական մշակույթն ու արտադրատեսակները

12.գ Ռացիոնալացնել հանածո վառելիքի սուբսի-

դիաները, որոնք խրախուսում են վատնողաբար սպառում հեռացնելով շուկայի խաթարումները ըստ ազգային հանգամանքների, այդ թվում վերակազմակերպելով հարկումը և հանելով այդ վնասակար սուբսիդիաները, եթե այդպիսիք կան արտացոլելու դրանց ներգործությունը շրջակա միջավայրի վրա, լիովին հաշվի առնե-

լով վարճացող երկրների առաձևահատուկ կարիքները և պայմանները, և նվազագույնի հասցնելով հնարավոր բացասական ներգործությունը դրանց վարճացման վրա՝ այնպես, որպեսզի պաշտպանվեն աղքատները և տուժած համայնքները

ՁԵՌՆԱՐԿԵԼ ԱՆՀԱՊԱՂ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ՝ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՄ՝

- 13.1** Ուժեղացնել դիմակայունությունը և հարմարվողականությունը կլիմային առնչվող վտանգների և բնական աղետների նկատմամբ բոլոր երկրներում
- 13.2** Կլիմայի փոփոխություններին ուղղված միջոցառումները ներառել ազգային քաղաքականություններում, ռազմավարություններում և պլաններում
- 13.3** Բարելավել կրթությունը, իրապեկվածության բարձրացումը և մարդկային ու ինստիտուցիոնալ կարողությունները կլիմայի փոփոխությունների մեղմացման, հարմարվողականության, ազդեցության նվազեցման և

վաղ նախապզուշացման հարցերում

13.ա Կատարել ՄԱԿ-ի Կլիմայի փոփոխության մասին շրջանակային կոնվենցիայի վարձացած երկրներ հանդիսացող անդամ պետությունների ստանձնած հանձնառությունը մինչև 2020թ. բոլոր աղբյուրներից տարեկան համատեղ մոբիլիզացնելու 100 մլրդ դոլար բավարարելու վարձացող երկրների կարիքների մեղմացման նպատակային գործողությունների և իրականացման թափանցիկության համատեքստում, և հնարավորինս արագ լիարժեք կերպով գործարկել Կանաչ կլիմայի հիմնադրամը վերջինիս կապիտալացման միջոցով

13.բ Խթանել մեխանիզմներ կլիմայի փոփոխություններին առնչվող արդյունավետ պլանավորում և կառավարում իրականացնելու կարողությունները վարձացնելու նպատակով առավել թույլ վարձացած երկրներում և վարձացող փոքր կղզի-պետություններում այդ թվում ուշադրության կիպակետում պահելով կանանց, երիտասարդներին և տեղական ու մեկուսացված համայնքները

«Շնորհանելով, որ ՄԱԿ-ի Կլիմայի փոփոխության մասին շրջանակային կոնվենցիան առաջնային միջազգային և միջկառավարական հարթակն է կլիմայի փոփոխություններին գլոբալ արձագանքը բանակցելու համար:

ԱՊԱՀՈՎԵԼ ՕՎԿԻԱՆՈՍՆԵՐԻ, ԾՈՎԵՐԻ ՈՒ ԶՐԱՅԻՆ ՊԱՇԱՐՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԿԱՅՈՒՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ՝ ՀԱՆՈՒՆ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ

14.1 Մինչև 2025թ. կանխել և զգալիորեն կրճատել ծովերի բոլոր տեսակի աղտոտումները՝ մասնավորապես ցամաքում իրականացվող գործողությունների հետևանքով, այդ թվում՝ ծովերի աղտոտումը ջրաբերուկներով և սննդանյութերով

14.2 Մինչև 2020թ. կայուն ձևով կառավարել և պահպանել ծովային և ափամերձ էկոհամակարգերը՝ խուսափելու զգալի բացասական ազդեցություններից,

այդ թվում՝ մեծացնելով դրանց դիմակայունությունը. ձեռնարկել գործողություններ դրանց վերականգնման համար՝ հասնելու այն բանին, որ օվկիանոսները լինեն առողջ և արտադրողական

14.3 Նվազագույնի հասցնել և դիմագրավել օվկիանոսների ջրի թթվայնացման ներգործությունը, այդ թվում՝ գիտական խորացված գործակցության միջոցով բոլոր մակարդակներում

14.4 Մինչև 2020թ. արդյունավետ կերպով կարգավորել ձկնորսությունը և վերջ դնել ձկնային պաշարների սպառմանը, ապօրինի, չգրանցված և չկարգավորվող ձկնորսությանը և ձկնորսական կործանիչ գործելաձևերին և իրականացնել գիտահեն կառավարման պլաններ՝ հնարավորինս ամենակարճ ժամկետներում վերականգնելու ձկնային պաշարները՝ առնվազն մինչև այնպիսի մակարդակների, որպեսզի հնարավոր լինի ըստ իրենց կենսաբանական բնութագրերի առավելագույն, կայուն սերնդատվություն

14.5 Մինչև 2020թ. պահպանել ափամերձ և ծովային տարածքների առնվազն 10 տոկոսը՝ համահունչ ապգային և միջապգային օրենքներին և հիմնվելով լավագույն հասանելի գիտական տեղեկությունների վրա

14.6 Մինչև 2020թ. արգելել ձկնարդյունաբերական տնտեսությունների սուբսիդիաների որոշ ձևեր, որոնք նպաստում են գերիպորությանը և ձկնային պաշարների սպառմանը, վերացնել սուբսիդիաները, որոնք նպաստում են ապօրինի, չգրանցված և չկարգավորվող ձկնորսությանը, և ձեռնպահ մնալ նույնպիսի նոր սուբսիդիաների ներդրումից՝ ձանաչելով, որ վարձացող և առավել թույլ վարձացած երկրների նկատմամբ պատշաճ և արդյունավետ, հատուկ և տարբերակված վերաբերմունքը պետք է լինի Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության ձկնարդյունաբերական տնտեսությունների սուբսիդիաների վերաբերյալ բանակցություն-

ների անբաժանելի մասըⁱⁱⁱ

14.7 Մինչև 2030թ. մեծացնել ծովային ռեսուրսների կայուն օգտագործումից ստացվող տնտեսական օգուտները՝ վարճացող փոքր կղզի-պետություններին և առավել թույլ վարճացած երկրներին, այդ թվում՝ ձկնային տնտեսությունների, ջրում կենդանիների և բույսերի բուծման (ակվակուլտուրա) և պրոսաշրջության կայուն կառավարման միջոցով

14.ա Ընդլայնել գիտական գիտելիքները, վարճացնել հետապոտական կարողությունները և փոխանցել ծովային տեխնոլոգիաները՝ հաշվի առնելով Օվկիանոսագրական միջկառավարական հանձնաժողովի չափանիշները և ուղեցույցները՝ ծովային տեխնոլոգիաների փոխանցման վերաբերյալ բարելավելու օվկիանոսների առողջությունը և խթանելու ծովային կենսաբազմապատկանության ավանդը՝ վարճացող երկրների, մասնավորապես՝ վարճացող փոքր կղզի-պետությունների և առավել թույլ վարճացած երկրների վարճացման գործում

14.բ Ոչ ժամանակակից տեխնիկական միջոցներ ունեցող փոքրածավալ ձկնորսական տնտեսությունների համար հասանելի դարձնել ծովային պաշարները և շուկաները

14.գ Ընդլայնել օվկիանոսների և դրանց ռեսուրսների պահպանումը և կայուն օգտագործումը՝ միջազգային օրենքի իրականացմամբ, ինչպես դա արտացոլված է Ծովային իրավունքի ՄԱԿ-ի կոնվենցիայում, որը տրամադրում է օվկիանոսների և դրանց ռեսուրսների պահպանման և կայուն օգտագործման իրավական դաշտը՝ ինչպես նշված է «Ապագան, որը մենք ենք ուզում» բանաձևի 158-րդ պարբերությունում

ⁱⁱⁱ Հաշվի առնելով Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության բանակցությունները, Դոհայի վարճացման օրակարգը և Հոնգ Կոնգի Նախարարական հռչակագիրը:

© UN Department of Public Information/Armenia

**ՊԱՀՊԱՆԵԼ ՎԵՐԱԿԱՆՁՆԵԼ
ԵՎ ԽԹԱՆԵԼ ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ
ԷԿՈՆՈՄԱԿԱՐԳԵՐԻ
ԿԱՅՈՒՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ,
ԱՊԱՀՈՎԵԼ ԱՆՏԱՌՆԵՐԻ
ԿԱՅՈՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ,
ՊԱՅՔԱՐԵԼ ԱՆԱՊԱՏԱՑՄԱՆ
ԴԵՄ, ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼ ԵՎ
ՇՐՋԱԴԱՐՁԵԼ ՆՈՂԵՐԻ
ՎԱՏԹԱՐԱՑՈՒՄԸ,
ԿԱՍԵՑՆԵԼ ԿԵՆՍԱԲԱԶ-
ՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՐՈՒՄՏԸ**

15.1 Մինչև 2020թ. ապահովել ցամաքային էկոհամակարգերի և ցամաքում քաղցրահամ ջրի էկոհամակարգերի և դրանց ծառայությունների պահպանումը, վերականգնումը և կայուն օգտագործումը, մասնավորապես անտառների, ջրաճահճային տարածքների, լեռների և չորային շրջանների՝ համաձայն միջազգային համաձայնագրերով ստանձնած պարտավորությունների

15.2 Մինչև 2020թ. խթանել բոլոր տեսակի անտառների կայուն կառավարման ներդրումը, կասեցնել անտառահատումները, վերականգնել դեգրադացված անտառները, էականորեն ավելացնել անտառապատման և անտառվերականգնման ծավալները ողջ աշխարհում

15.3 Մինչև 2030թ. պայթարել անապատացման դեմ, վերականգնել վատթարացած հողերը, այդ թվում՝ անապատացումից, երաշտից և հեղեղումներից վնասված հողերը, ձգտել հասնելու աշխարհում հողերի չեղոք վատթարացման վիճակի

15.4 Մինչև 2030թ. ապահովել լեռնային էկոհամակարգերի, այդ թվում՝ դրանց կենսաբազմազանության պահպանումը՝ մեծացնելու կայուն վարձացման համար էական օգուտներ տրամադրելու դրանց կարողությունները

15.5 Ձեռնարկել հրատապ և նշանակալի գործողություններ՝ նվազեցնելու բնական ապրելավայրերի դեգրադացումը, կասեցնել կենսաբազմազանության կորուստը և մինչև 2020թ. պաշտպանել վտանգված տեսակները և կանխել դրանց անհետացումը

15.6 Խթանել գենետիկական պաշարների օգտագործումից ստացվող օգուտների արդարացի և հավասար բաշխումը, խթանել այդ պաշարների պատշաճ հասանելիությունը՝ ըստ միջազգայնորեն համաձայնեցված կարգի

15.7 Ձեռնարկել անհապաղ գործողություններ՝ վերջ դնելու պահպանվող բուսա- և կենդանատեսակների որսագողությանը և ապօրինի առևտրին ու անդրադառնալ վայրի բնության անօրինական ապրանքների թե՛ պահանջարկի, թե՛ առաջարկի հարցերին

15.8 Մինչև 2020թ. միջոցներ ձեռնարկել՝ կանխելու օտար ինվազիվ տեսակների ներմուծումը և զգալիորեն նվազեցնել դրանց ներգործությունը հողային և ջրային էկոհամակարգերի վրա, վերահսկել կամ վերացնել գերակա տեսակները

15.9 Մինչև 2020թ. էկոհամակարգերի և կենսաբազմապատկանության արժեքները ինտեգրել ազգային և տեղական պլաններում, պարզացման գործընթացներում, աղքատության կրճատման ռազմավարություններում և հաշիվներում

15.ա Մոբիլիզացնել և զգալիորեն մեծացնել բոլոր աղբյուրներից եկող ֆինանսական միջոցները՝ կենսաբազմապատկանության և էկոհամակարգերի պահպանման և կայուն օգտագործման նպատակով

15.բ Մոբիլիզացնել զգալի միջոցներ բոլոր աղբյուրներից և բոլոր մակարդակներում՝ ֆինանսավորելու անտառների կայուն կառավարումը և համարժեք խրախուսման միջոցներ տրամադրելու վարձացող երկրներին կայուն կառավարումը վարձացնելու, այդ թվում՝ պահպանման և անտառվերականգնման համար

15.գ Խթանել որսագողության և պահպանվող տեսակների ապօրինի առևտրի դեմ պայքարի ջանքերին ցուցաբերվող համընդհանուր աջակցությունը, այդ թվում տեղական համայնքների՝ կայուն կենսամիջոցների հնարավորություններին հետամուտ լինելու կարողությունների մեծացման միջոցով

© Armenia Tree Project

**ԽԹԱՆԵԼ ԽԱՂԱՂ
ԵՎ ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ
ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ՝ ՀԱՆՈՒՆ
ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ,
ԲՈԼՈՐԻ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՍԱՆԵԼԻ ԴԱՐՁՆԵԼ
ԱՐԴԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԲՈԼՈՐ
ՄԱԿԱՐԴԱԿՆԵՐՈՒՄ
ՍՏԵՂԾԵԼ ԱՐԴՅՈՒՆԱԿԵՏ,
ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԵՎ ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

16.1 Զգալիորեն սվապեցնել բռնության բոլոր ձևերը և դրանց առնչվող մահերի ցուցանիշը

16.2 Վերջ դնել երեխաների չարաշահմանը, շահագործմանը, թրաֆիքինգին, նրանց դեմ գործադրվող բոլոր տեսակի բռնություններին և խոշտանգումներին

16.3 Խթանել օրենքի գերակայությունը ազգային և միջազգային մակարդակներում և ապահովել արդարադատության հավասար հասանելիություն բոլորի համար

16.4 Մինչև 2030թ. վգալիորեն կրճատել ֆինանսների և վեճերի ապօրինի հոսքերը, ուժեղացնել գողացված գույքը հետ վերցնելու և վերադարձնելու գործողությունները և պայքարել կապմակերպված հանցավորության բոլոր ձևերի դեմ

16.5 Էապես կրճատել կոռուպցիան և կաշառակերությունը իրենց բոլոր ձևերով

16.6 Զարգացնել արդյունավետ, հաշվետու և թափանցիկ հաստատություններ բոլոր մակարդակներում

16.7 Ապահովել որոշումների կայացման արձագանքող, ներառական, մասնակցային և ներկայացուցչական գործընթաց բոլոր մակարդակներում

16.8 Ընդլայնել և ուժեղացնել վարգացող երկրների մասնակցությունը գլոբալ կառավարմամբ հաստատություններին

16.9 Մինչև 2030թ. բոլորին տրամադրել իրավաբանական ինքնություն, այդ թվում՝ ծննդի գրանցում

16.10 Ապահովել տեղեկատվության հանրային հասանելիությունը և պաշտպանել հիմնարար ապատությունները համաձայն ազգային օրենսդրության և միջազգային համաձայնագրերի

16.ա Ուժեղացնել բոլոր մակարդակների համապա-

տասխան ապգային հաստատությունները, այդ թվում և միջապգային գործակցության միջոցով, պարգացնելու բռնությունները կանխելու և ահաբեկչության ու հանցավորության դեմ պայքարելու կարողությունները մասնավորապես պարգացող երկրներում

16.բ Խթանել և կիրարկել ոչ խտրական օրենքներ և քաղաքականություններ՝ հանուն կայուն պարգացման

ՈՒԺԵՂԱՑՆԵԼ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՎ ԱԿՏԻՎԱՑՆԵԼ ԳԼՈՒԲԱԼ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՆՈՒՆ ԱՅՍ ՆՊԱՏԱԿԻ

Ֆինանսներ

17.1 Ուժեղացնել ներքին ռեսուրսների մոբիլիզացումը, այդ թվում՝ վարձացող երկրներին ցուցաբերվող միջազգային աջակցության միջոցով՝ բարելավելու հարկերի և այլ եկամուտների հավաքագրումը

17.2 Զարգացած երկրները պետք է լիարժեք կերպով կատարեն վարձացմանը պաշտոնական աջակցության իրենց հանձնառությունները, այդ թվում՝ բավա-

թիվ վարձացած երկրների հանձնառությունը՝ հասնելու վարձացող երկրներին, որպես իրենց համախառն ներքին եկամտի (ՀՆԵ) 0,7 տոկոսի չափով վարձացմանն ուղղված պաշտոնական օգնություն (ODA/ԶՊՕ) տրամադրելու թիրախին, իսկ առավել թույլ վարձացած երկրներին՝ 0,15-0,20 տոկոս։ Խրախուսվում է, որ ԶՊՕ տրամադրողները սահմանեն թիրախ՝ առավել թույլ վարձացած երկրներին տրամադրելու առնվազն 0,20 տոկոս

17.3 Մոբիլիզացնել բավաթիվ աղբյուրներից լրացուցիչ ֆինանսական միջոցներ վարձացող երկրների համար

17.4 Աջակցել վարձացող երկրներին ձեռք բերելու երկարաժամկետ պարտքերի կայունություն՝ ըստ անհրաժեշտության պարտքերի ֆինանսավորմանը, պարտքերի բեռի թեթևացմանը և պարտքերի վերակազմակերպմանը՝ նպաստող համակարգված քաղաքականությունների միջոցով, անդրադառնալ մեծ պարտքեր ունեցող աղքատ երկրների արտաքին պարտքերին՝ մեղմելու պարտքերի առաջացրած դառնությունը

17.5 Ընդունել և իրականացնել ներդրումների խթանման ռեժիմներ առավել թույլ վարձացած երկրների համար

Տեխնոլոգիա

17.6 Խորացնել հյուսիս-հարավ, հարավ-հարավ և «եռանկյունաձև» տարածաշրջանային և միջազգային գործակցություն գիտության, տեխնոլոգիաների և նորարարության վերաբերյալ, ընդլայնել գիտելիքների փոխանակումը՝ փոխհամաձայնեցված պայմաններով, այդ թվում՝ գործող մեխանիզմների միջև համակարգումը՝ բարելավելու միջոցով, մասնավորապես՝ ՄԱԿ-ի մակարդակում, ինչպես նաև տեխնոլոգիաների դյուրաց-

ման գլոբալ մեխանիզմի միջոցով

17.7 Զարգացող երկրներում նպաստավոր պայմաններով խթանել բնապահպանորեն անվտանգ տեխնոլոգիաների վարձացումը, փոխանցումը, տարածումն ու ծավալումը, այդ թվում՝ արտոնյալ և գերադասելի պայմաններով ըստ փոխհամաձայնության

17.8 Լիարժեք կերպով գործարկել տեխնոլոգիական «բանկը» և գիտության, տեխնոլոգիաների ու նորարարության կարողությունների վարձացման մեխանիզմը առավել թույլ վարձացած երկրների համար մինչև 2017թ. և ընդլայնել բարձրարդյունավետ, մասնավորապես՝ տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների օգտագործումը

Կարողությունների զարգացում

17.9 Ընդլայնել միջազգային օժանդակությունը՝ վարձացող երկրներում արդյունավետ և հասցեական կարողությունների վարձացում իրականացնելու, աջակցելու և պլանների կողմից Կայուն վարձացման նպատակների իրագործմանը, այդ թվում՝ հյուսիս-հարավ, հարավ-հարավ և «եռանկյունաձև» գործակցության միջոցով

Առևտուր

17.10 Խթանել համընդհանուր, կանոնահեն, բաց, ոչ խտրական և արդարացի բազմակողմ առևտրային համակարգի ստեղծում Առևտրի համաշխարհային կապակերպության ներքո, այդ թվում՝ Դոհայի վարձացման օրակարգի բանակցությունների եզրահանգման միջոցով

17.11 Զգալիորեն ավելացնել վարձացող երկրների արտահանումները, մասնավորապես նպատակ ունե-

նալով մինչև 2020թ. կրկնապատկել առավել թույլ վարձացած երկրների գլոբալ արտահանումների բաժնեմասը

17.12 Տեսական ժամկետով մուտք ապահովել դեպի անմաքս և անքվոտա շուկա բոլոր առավել թույլ վարձացած երկրներին ըստ Առևտրի համաշխարհային կապակերպության որոշումների, այդ թվում՝ ապահովելով, որ առավել թույլ վարձացած երկրներից ներկրումների նկատմամբ կիրառելի գերադասվող կանոնները լինեն թափանցիկ ու պարզ, և նպաստեն շուկայի մուտքի դյուրացմանը

Նամակարգային հարցեր

Քաղաքականության և ինստիտուցիոնալ փոխշաղկապվածություն

17.13 Մեծացնել գլոբալ մակրոտնտեսական կայունությունը, այդ թվում՝ քաղաքականության համակարգման և քաղաքականության փոխշաղկապվածության միջոցով

17.14 Ընդլայնել քաղաքականության փոխշաղկապվածությունը հանուն կայուն վարձացման

17.15 Հարգել յուրաքանչյուր երկրի քաղաքականությունների դաշտը և առաջնորդությունը՝ հաստատելու և իրագործելու աղքատության վերացմանն ու կայուն վարձացման ապահովմանն ուղղված ռազմավարություն

Գործընկերություն բազմաթիվ շահագրգիռ կողմերի միջև

17.16 Խորացնել գլոբալ գործընկերությունը հանուն կայուն վարձացման, լրացված բազմաթիվ շահագրգիռ կողմերի միջև գործընկերությամբ, որոնք մոբիլիզացնում և փոխանակում են գիտելիքներ, փորձագիտություն, տեխնոլոգիաներ և ֆինանսական միջոցներ՝ սատարելու

Կայուն զարգացման նպատակների իրագործմանը բուր, մասնավորապես՝ զարգացող երկրներում

17.17 Խրախուսել և խթանել արդյունավետ պետական, պետական-մասնավոր և քաղաքացիական հասարակության գործընկերություններ՝ հիմնվելով վերջիններիս փորձառության և ռեսուրսային ռազմավարությունների վրա

Տվյալներ, մշտադիտարկում և հաշվետվողականություն

17.18 Մինչև 2020թ. մեծացնել կարողությունների զարգացմանն ուղղված օժանդակությունը զարգացող երկրներին, այդ թվում առավել թույլ զարգացած երկրներին և զարգացող փոքր կղզի-պետություններին՝ զգալիորեն ավելացնելու բարձրորակ, ժամանակին և հուսալի տվյալների առկայությունը՝ տարանջատված ըստ եկամտի, սեռի, տարիքի, ռասայի, էթնիկ ծագման, միգրացիոն կարգավիճակի, հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի, աշխարհագրական դիրքի և ազգային համատեքստին վերաբերելի այլ բնութագրերի

17.19 Մինչև 2030թ. գոյություն ունեցող նախաձեռնությունների հիման վրա մշակել կայուն զարգացման ոլորտում գրանցված առաջընթացի չափումներ, որոնք լրացնում են համախառն ներքին արդյունքը, և օժանդակել զարգացող երկրներում վիճակագրական կարողությունների զարգացմանը

© PAN Photo Agency

1 ՈՁ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆԸ

2 ՈՁ ՍՈՎԻՆ

3 ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ

4 ՈՐԱԿՅԱԼ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

5 ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԱՎԱՍՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

6 ՄԱՔՈՐ ՋՈՒՐ ԵՎ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԴԱՅՄԱՆՆԵՐ

7 ՄԱՋԵԼԻ ԵՎ ՄԱՔՈՐ ԷՆԵՐԳԻԱ

8 ԱՐՁԱՆԱՂԱՏԻՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃ

9 ԱՐՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՅՎԱՏՔՆԵՐ

10 ԿՐՃԱՏՎԱՆ
ԱՅԶԱՎԱՍՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

11 ԿԱՅՈՒՆ
ՔԱՂԱՔՆԵՐ ԵՎ
ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

12 ԴԱՏԱՄԽԱՆՍԱՏՈՒ
ՍՊԱՌՈՒՄ ԵՎ
ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

13 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ՝
Ի ՇՊԱՍՏ ԿԼԻՄԱՅԻ

14 ԿՅԱՆՔԸ
ՋՐԻ ՏԱԿ

15 ԿՅԱՆՔԸ
ՑԱՄԱՔՈՒՄ

16 ԽԱՂԱՊՈՒԹՅՈՒՆ,
ԱՐԴԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ ԱՍՈՒՐ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

17 ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ՝
ՇՊԱՏԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՅՈՒՆ
ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ

ԿԱՅՈՒՆ
ՉԱՐԿԱՑՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ
ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ

1.1.1 Աղքատության միջազգային շեմից ցած ապրող բնակչության համամասնությունը՝ ըստ սեռի, տարիքային խմբի, պաղպաղակային կարգավիճակի և աշխարհագրական վայրի (քաղաքային/գյուղական)

1.2.1 Աղքատության ազգային շեմից ցած ապրող բնակչության համամասնությունը՝ ըստ սեռի և տարիքային խմբի

1.2.2 Ըստ ազգային սահմանումների աղքատության բոլոր ձևերի մեջ ապրող բոլոր տարիքների տղամարդկանց, կանանց և երեխաների համամասնությունը

1.3.1 Սոցիալական պաշտպանության երաշխիքների խմբերում և (կամ) համակարգերում ընդգրկված՝ բնակչության համամասնությունը՝ ըստ սեռի, և առանձնացնելով երեխաներին, գործազուրկ անձանց, տարեցներին, հաշմանդամություն ունեցող անձանց, հղի կանանց և (կամ) նորածիններին, աշխատանքի վայրում վնասվածք ստացածներին, աղքատներին և խոցելիներին

1.4.1 Հիմնական ծառայությունների հասանելիություն ունեցող տնային

տնտեսություններում ապրող բնակչության համամասնությունը

1.4.2 Հողի պաղպաղակային ապահով իրավունք ունեցող չափահաս բնակչության ամբողջական թիվը՝ ըստ սեռի ու պաղպաղակային իրավունքի տեսակի, իրավական փաստաթղթերով և ուժքեր կարող են վկայել իրենց իրավունքի ապահով լինելու մասին

1.5.1 Աղետների պատճառով մահվան դեպքերի, անհետ կորածների տուժածների թիվը 100 հազար մարդու հաշվով՝

1.5.2 Աղետների պատճառած տընտեսական ուղղակի վնասը կապված ՀՆԱ-ի հետ՝

1.5.3 Աղետների ռիսկերի կրճատման վերաբերյալ ազգային ու տեղական ռազմավարություններ ունեցող երկրների քանակը՝

1.ա.1 Աղքատության նվազեցման ծրագրերին կառավարության տրամադրած միջոցների համամասնությունը

1.ա.2 Էական ծառայությունների (կրթություն, առողջապահություն և սոցիալական պաշտպանություն) վրա կատարված ծախսերը՝ արտահայտված որպես պետական ընդհանուր

ծախսերի համամասնությունը

1.բ.1 Կառարավության ներկա ու կապիտալ ծախսումների համամասնությունը, որոնցից անհամաչափորեն օգտվում են կանայք, աղքատներն ու խոցելի խմբերը

Շնորհակալություն վեհաժողովի կողմից ստեղծված (բանաձև 69/284) աղետների ռիսկերի կրճատման վերաբերյալ ցուցանիշների ու ելքայինների միջկառավարական փորձագիտական աշխատանքային բաց խումբը մշակում է ցուցանիշների մի շարք չափելու Մենդայի շրջանակի կատարման գլոբալ առաջընթացը: Սույն հավելվածի ցուցանիշները վերջիվերջո արտացոլելու են Մենդայի շրջանակի համաձայնեցված ցուցանիշները:

2.1.1 Թերսնվածության տարածվածությունը

2.1.2 Չափավոր կամ սուր պարենային անապահովության տարածվածությունը բնակչության շրջանում՝ հիմնվելով Պարենային անապահովության գնահատման սանդղակի վրա

2.2.1 Թերաճության տարածվածություն (տարիք-հասակային հարաբերակցության գործակցի <-2 ստանդարտ շեղում Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության (ԱՀԿ) երեխայի աճի չափորոշիչների միջևարժեքից (մեդիան) մինչև 5 տարեկան երեխաների շրջանում

2.2.2 Թերսնուցման տարածվածություն (քաշ-հասակային հարաբերակցության գործակցի $>+2$ կամ <-2 ստանդարտ շեղում ԱՀԿ երեխայի աճի չափորոշիչների միջևարժեքից (մեդիան) մինչև 5 տարեկան երեխաների շրջանում՝ ըստ տեսակի (սուր թերսնուցում և գերքաշություն)

2.3.1 Մեկ աշխատանքի միավորին ընկնող արտադրության ծավալը ըստ գյուղատնտեսական/անասնապահական/անտառտնտեսության ձեռնարկությունների չափի դասերի

2.3.2 Փոքրածավալ մթերք արտադրողների միջին եկամուտը ըստ սեռի և տեղաբնիկ լինելու կարգավիճակի

2.4.1 Արդյունավետ ու կայուն գյուղատնտեսական գործելաձևեր կիրառող գյուղատնտեսական տարածքների համամասնությունը

2.5.1 Բուսական ու կենդանական գենետիկական պաշարների քանակը մթերված պարենային ու գյուղատնտեսական միջնաժամկետ ու երկարաժամկետ պահուստային տարածքներում

2.5.2 Տեղական մշակաբույսերի համամասնությունը, որ դասակարգված է որպես վտանգի ենթակա, վտանգի ոչ ենթակա կամ անհետացման անհայտ աստիճանի վտանգի ենթակա

2.ա.1 Պետական ծախսումների գյուղատնտեսական կողմնորոշման համաթիվը

2.ա.2 Գյուղատնտեսությանն ուղղված պաշտոնական հոսքերի (կարգացմանն ուղղված պաշտոնական օգնությունն ու այլ պաշտոնական հոսքերը) ամբողջական գումարը

2.բ.1 Արտադրողի օժանդակության նախահաշիվը

2.բ.2 Գյուղատնտեսական արտադրանքի արտահանման սուբսիդիաներ

2.գ.1 Պարենի գնի անկանոնությունների ցուցանիշը

3.1.1 Մայրական մահերը 100 հավար կենդանածնի հաշվով

3.1.2 Հմուտ բժշկական անձնակազմի կողմից ընդունվող ծնունդների համամասնությունը

3.2.1 Մինչև 5 տարեկան երեխաների մահացության ցուցանիշը (մահերի թիվը 1000 կենդանածնի հաշվով)

3.2.2 Վաղ նորածնային մահացության ցուցանիշը (մահերը 1000 կենդանածնի հաշվով)

3.3.1 Նոր ՄԻԱՎ վարակների թիվը 1000 չվարակված բնակչի հաշվով ըստ սեռի, տարիքի և բնակչության հիմնական խմբերի

3.3.2 Տուբերկուլյոզի 1000 մարդու հաշվով նոր դեպքերի թիվը մեկ տարվա ընթացքում

3.3.3 Մալարիայի 1000 մարդու հաշվով նոր դեպքերի թիվը մեկ տարվա ընթացքում

3.3.4 Հեպատիտ Բ-ով վարակման դեպքերի թիվը 100 հավար բնակչի հաշվով

3.3.5 Անտեսված արևադարձային

հիվանդությունների դեմ միջամտությունների կարիք ունեցող մարդկանց թիվը

3.4.1 Սրտանոթային հիվանդություններին, քաղցկեղին, շաքարային դիաբետին կամ շնչուղիների քրոնիկական հիվանդություններին վերագրվող մահացությունների թիվը

3.4.2 Ինքնասպանության հետևանքով մահացության ցուցանիշ

3.5.1 Թմրամիջոցների օգտագործման հետևանքով առաջացած խանգարումների բուժման միջամտությունների (դեղորայքային բուժում, սոցիալ-հոգեբանական, վերականգնողական և հետբուժական խնամքի ծառայություններ) ընդգրկումը

3.5.2 Ալկոհոլի վնասաբեր օգտագործումը, որն ըստ ազգային համատեքստի սահմանված է որպես ալկոհոլի սպառում մեկ շնչի հաշվով (15 և ավելի բարձր տարիքի անձանց շրջանում) մեկ օրացուցային տարվա ընթացքում մաքուր սպիրտի լիտրերով

3.6.1 Ճանապարհատրանսպորտային պատահարներից մահացության թիվը

3.7.1 Վերարտադրողական տարիքի

(15-49 տարեկան) կանանց համամասնությունը, որոնց ընտանիքի պլանավորման կարիքները բավարարվում են ժամանակակից մեթոդներով

3.7.2 Դեռահասների (10-14 տարեկան, 15-19 տարեկան) ծնելիությունը տվյալ տարիքային խմբի 1000 կնոջ հաշվով

3.8.1 Հիմնական առողջապահական ծառայությունների ընդգրկումը (հետագծող միջամտությունների հիման վրա սահմանված հիմնական ծառայությունների միջին ընդգրկումը ներառյալ վերարտադրողական, մայրական, նորածնի և մանկական առողջության, վարակիչ հիվանդությունների, ոչ վարակիչ հիվանդությունների ու ծառայության կարողունակությունն ու մատչելիությունը հանրության և բնակչության ամենախոցելի խավի համար)

3.8.2 1000 մարդու հաշվով մարդկանց թիվը, որոնք ապահովագրված են կամ ընդգրկված են պետական առողջապահական համակարգում

3.9.1 Շենքերի ներսում և դրսում օդի աղտոտմանը վերագրվող մահացության ցուցանիշը

3.9.2 Աղտոտված ջրի, անապահով

սանիտարական պայմանների ու հիգիենայի խստառ բացակայության պատճառով մահացությունների թիվը (անապահով «Ջուր և սանիտարահիգիենիկ պայմաններ բոլորի համար» (WASH) ծառայություններին ենթարկված լինելը)

3.9.3 Ոչ դիտավորյալ թունավորումների պատճառով մահացության թիվը

3.ա.1 Ներկայումս ծխախոտի օգտագործման ըստ տարիքի ստանդարտացված տարածվածությունը 15 և ավելի բարձր տարիքի անձանց շրջանում

3.բ.1 Մատչելի դեղորայքի և պատվաստանյութերի կայուն հասանելիություն ունեցող բնակչության համամասնությունը

3.բ.2 Բժշկական հետապոստությունների և հիմնական առողջապահական ոլորտներին տրամադրվող վարգացմանն ուղղված պաշտոնական ընդհանուր փոստ օգնությունը

3.գ.1 Բուժաշխատողների խտություն և բաշխվածություն

3.դ.1 Միջազգային առողջապահական կանոնակարգի (IHR) նկատմամբ կարողություններն ու արտակարգ պատրաստվածությունը

4.1.1 Երեխաների և երիտասարդների համամասնությունը (ա) 2-րդ կամ 3-րդ դասարաններում, (բ) տարրական դպրոցն ավարտելիս, (գ) հիմնական դպրոցն ավարտելիս, ովքեր ձեռք են բերել առնվազն գիտելիքների նվազագույն մակարդակ (i) ընթերցանությունից և (ii) մաթեմատիկայից ըստ սեռի

4.2.1 Մինչև 5 տարեկան երեխաների համամասնությունը, ովքեր պարզացման առումով ունեն առողջության, ուսումնառության և սոցիալ-հոգեբանական բարեկեցության բնականոն մակարդակ ըստ սեռի

4.2.2 Կապմակերպված ուսումնառությանը մասնակցության թիվը (տարրական դպրոց ընդունվելու պաշտոնական տարիքից մեկ տարի առաջ) ըստ սեռի

4.3.1 Ֆորմալ և ոչ ֆորմալ կրթությանը և ուսուցմանը երիտասարդների և մեծահասակների մասնակցության ցուցանիշը նախորդ 12 ամիսներին ըստ սեռի

4.4.1 Տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների (ՏՀՏ)

հմտությունների տիրապետող պատանիների և (կամ) մեծահասակների համամասնությունը ըստ հմտության տեսակի

4.5.1 Հավասարության համաթվեր (իգական/արական, գյուղական/քաղաքային, ունևորության ստորին/վերին քվինտիլ և այլն, օրինակ, հաշմանդամության կարգավիճակ, տեղաբնիկ ժողովուրդներ և հակամարտություններից տուժածներ, երբ տվյալներ առկա լինեն) այս ցանկի բոլոր կրթական ցուցանիշների համար, որոնք հնարավոր է տարանջատել

4.6.1 Բնակչության տոկոսը տվյալ տարիքային խմբում, ովքեր ձեռք են բերել առնվազն որոշակի մակարդակի (ա) տառաձանաչության և (բ) թվաձանաչության գործուն հմտություններ՝ ըստ սեռի

4.7.1 Թե ինչ չափով են (i) գլոբալ քաղաքացիության կրթությունն ու (ii) կրթություն հանուն կայուն զարգացման առարկաները՝ ներառյալ գենդերային հավասարության ու մարդու իրավունքների ներգծումը բոլոր մակարդակներում ընդգրկված (ա) ազգային կրթության ռազմավարության, (բ) առարկայացանկի, (գ) ուսուցիչների վերապատրաստման, (դ) աշա-

կերտների գնահատման մեջ:

4.ա.1 Դպրոցների համամասնությունը, որոնք ունեն. (ա) էլեկտրականություն, (բ) համացանց՝ մանկավարժական նպատակներով, (գ) համակարգիչներ՝ մանկավարժական նպատակներով, (դ) հարմարեցված ենթակառուցվածքներ և նյութեր հաշմանդամություն ունեցող աշակերտների համար, (ե) հիմնական խմբելու ջուր, (զ) մեկ սեռի համար նախատեսված տարրական սանիտարահիգիենիկ հարմարություններ, (է) ձեռքերը լվանալու տարրական հարմարություններ (համաձայն «Ջուր և սանիտարահիգիենիկ պայմաններ բոլորի համար» ցուցանիշի սահմանումների)

4.բ.1 Ջարգացմանն ուղղված պաշտոնական օգնության հոսքերի ծավալը կրթաթոշակների համար ըստ ոլորտների և ուսման տեսակի

4.գ.1 Ուսուցիչների համամասնությունը (ա) նախադպրոցական հիմնարկներում, (բ) տարրական, (գ) հիմնական, (դ) ավագ դպրոցի մակարդակում, ովքեր նախքան աշխատանքի անցնելը կամ աշխատելուն չուզահեռ ստացել են տվյալ երկրում համապատասխան մակարդակում դասավանդելու համար պահանջվող

ուսուցչի առնվազն նվազագույն կազմակերպված կրթություն (օրինակ, մանկավարժական կրթություն)

5.1.1 Անկախ իրավական դաշտի առկայությունից, խթանել, կիրարկել և մշտադիտարկել սեռի հիմքով հավասարությունը և խտրականության բացառումը

5.2.1 Երբևէ չուզընկեր ունեցած 15 տարեկան և ավելի բարձր տարիքի կանանց և աղջիկների համամասնությունը, ովքեր ենթարկվել են ֆիզիկական, սեռական կամ հոգեբանական բռնության ներկա կամ նախկին չուզընկերոջ կողմից վերջին 12 ամիսների ընթացքում, ըստ բռնության ձևի և ըստ տարիքի

5.2.2 15 տարեկան և ավելի բարձր տարիքի կանանց և աղջիկների համամասնությունը, ովքեր ենթարկվել են սեռական բռնության չուզընկեր չհանդիսացող անձանց կողմից վերջին 12 ամիսների ընթացքում, ըստ տարիքային խմբի և բռնության կատարման վայրի

5.3.1 20-24 տարեկան կանանց

համամասնությունը, ովքեր ամուսնացել են կամ սեռական կապի մեջ են գտնվել նախքան 15 տարեկան և նախքան 18 տարեկան դառնալը

5.3.2 15-49 տարեկան աղջիկների և կանանց համամասնությունը, ովքեր ենթարկվել են կանանց սեռական օրգանների խեղման կամ կտրման, ըստ տարիքի

5.4.1 Չվարձատրվող տնային և խնամքի աշխատանքի վրա ծախսված ժամանակի համամասնությունը ըստ սեռի, տարիքի և տեղի

5.5.1 Ազգային խորհրդարաններում և տեղական կառավարման մարմիններում կանանց զբաղեցրած տեղերի համամասնությունը

5.5.2 Ղեկավար պաշտոններ զբաղեցնող կանանց համամասնությունը

5.6.1 15-49 տարեկան կանանց համամասնությունը, ովքեր ինքնուրույն իրավեկված որոշումներ են կայացնում սեռական հարաբերությունների, հակաբեղմնավորիչների օգտագործման և վերարտադրողական առողջության պահպանման հարցերում

5.6.2 15-49 տարեկան կանանց համար սեռական և վերարտադրողական առողջության պահպան-

ման, տեղեկատվության և կրթության հասանելիություն երաշխավորող օրենքներ և կանոնակարգեր ունեցող երկրների թիվը

5.ա.1 (ա) Գյուղատնտեսական նրշանակության հողերի նկատմամբ սեփականության կամ ապահով իրավունքներ ունեցող մարդկանց համամասնությունը ըստ սեռի, (բ) կանանց համամասնությունը գյուղատնտեսական նշանակության հողերի սեփականատերերի կամ իրավակիրների մեջ ըստ հողի տիրապետման պայմանների

5.ա.2 Երկրների համամասնությունը, որտեղ իրավական դաշտը (այդ թվում՝ սովորության իրավունքը) երաշխավորում է կանանց հավասար իրավունքները հողի սեփականության և (կամ) վերահսկողության նկատմամբ

5.բ.1 Բջջային հեռախոս ունեցող անհատների համամասնությունը ըստ սեռի

5.գ.1 Երկրների համամասնությունը, որոնք կիրառում են գենդերային հավասարությանը և կանանց զորացմանը հետևելու և հանրային հատկացումներ կատարելու համակարգեր

6.1.1 Անվտանգ ձևով կառավարվող խմելու ջրի մատակարարման ծառայություններից օգտվող բնակչության համամասնությունը

6.2.1 Անվտանգ ձևով կառավարվող սանիտարահիգիենիկ ծառայություններից, այդ թվում՝ օձառով և ջրով ձեռքերը լվանալու հարմարությունից օգտվող բնակչության համամասնությունը

6.3.1 Անվտանգ ձևով մաքրված կեղտաջրերի համամասնությունը

6.3.2 Ջրային ավազանների համամասնությունը շրջակա որակյալ ջրով

6.4.1 Ջրօգտագործման արդյունավետության մեջ ժամանակի ընթացքում կատարված փոփոխությունը

6.4.2 Ջրի պակասի պատճառած լարվածության (սթրեսի) մակարդակը. մաքուր ջրի ետ քաշվելը գոյություն ունեցող մաքուր ջրի պաշարների հարաբերակցությամբ

6.5.1 Ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարման իրականացման աստիճանը (0-100)

6.5.2 Անդրսահմանային ջրային ավազանի համամասնությունը ջրային համագործակցության գործառնական պայմանավորվածությամբ

6.6.1 Ջրաէկոհամակարգերի չափերի մեջ ժամանակի ընթացքում կատարված փոփոխությունը

6.ա.1 Ջրամատակարարման և ջրահեռացմանն առնչվող վարձացմանն ուղղված պաշտոնական օգնության քանակը, որը մաս է կազմում պետության կողմից համակարգվող ծախսերի պլանի

6.բ.1 Տեղական վարչական միավորների համամասնությունը, որոնք ունեն հաստատված և գործող քաղաքականություններ և ընթացակարգեր՝ ջրամատակարարման և ջրահեռացման կառավարման մեջ տեղական համայնքների մասնակցության համար

7.1.1 Էլեկտրականություն ունեցող բնակչության համամասնությունը

7.1.2 Հիմնականում մաքուր վառելիքի և տեխնոլոգիաներին ապավի-

նող բնակչության համամասնությունը

7.2.1 Վերականգնվող էներգիայի համամասնությունը էներգիայի ընդհանուր վերջնական սպառման մեջ

7.3.1 Էներգաինտենսիվությունը՝ չափված առաջնային էներգիայի և ՀՆԱ-ի տեսակետից

7.ա.1 2020-ից սկսած ամեն տարի մոբիլիզացվող գումարը ԱՄՆ դոլարով՝ 100 մլրդ-ի հանձնառությանը հաշվետու կերպով

7.բ.1 Էներգիայի արդյունավետության բնագավառում ներդրումները, որպես ՀՆԱ-ի տոկոս, և ֆինանսական փոխանցումների մեջ արտաքին ուղիղ ներդրումների քանակը կայուն վարձացման ծառայությունների ենթակառուցվածքների ու տեխնոլոգիայի համար

8.1.1 Մեկ շնչին ընկնող իրական ՀՆԱ-ի տարեկան աճի ցուցանիշը

8.2.1 Մեկ պբաղված անձին ընկնող իրական ՀՆԱ-ի տարեկան աճի ցուցանիշը

8.3.1 Ոչ ֆորմալ պբաղվածության համամասնությունը ոչ գյուղատնտեսական պբաղվածության մեջ՝ ըստ սեռի

8.4.1 Պաշարների սպառման ցուցանիշը, նույնը ըստ մեկ շնչի, նույնը ըստ ՀՆԱ-ի

8.4.2 Պաշարների ներքին սպառումը, նույնը ըստ մեկ շնչի, նույնը ըստ ՀՆԱ-ի

8.5.1 Իգական և արական սեռի վարձու աշխատողների ժամական միջին վաստակը ըստ պբաղմունքի, տարիքային խմբի և հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի

8.5.2 Գործազրկության մակարդակը ըստ սեռի, տարիքային խմբի և հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի

8.6.1 Կրթություն կամ ուսուցում չստացող, պբաղվածություն չունեցող երիտասարդների (15-24 տարեկան) համամասնությունը

8.7.1 Երեխայի աշխատանքում ներգրավված 5-17 տարեկան երեխաների համամասնությունը և թիվը ըստ սեռի և տարիքի

8.8.1 Մահացու և ոչ մահացու էլ-

քով աշխատանքային վնասվածքների հաճախականության ցուցանիշը ըստ սեռի և միգրանտի կարգավիճակի

8.8.2 Աշխատանքային իրավունքների ազգային համապատասխանեցման ավելացում (միավորումներ կազմելու ապատություն և կոլեկտիվ պայմանագիր) համաձայն Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ) տեքստային աղբյուրների և ազգային օրենսդրության ըստ սեռի ու միգրանտի կարգավիճակի

8.9.1 Ջբոսաշրջությունից ստացվող ուղղակի ՀՆԱ-ն, որպես ընդհանուր ՀՆԱ-ի համամասնություն, և նույնը աճի ցուցանիշում

8.9.2 Ջբոսաշրջության արդյունաբերության մեջ աշխատատեղերի թիվը, որպես ընդհանուր աշխատատեղերի համամասնություն և նույնը աճի ցուցանիշում՝ ըստ սեռի

8.10.1 Առևտրային բանկերի մասնաձյուղերի և բանկոմատների թիվը 100 հազար մեծահասակի հաշվով

8.10.2 Բանկում կամ այլ ֆինանսական հաստատությունում կամ բջջային դրամական ծառայություն մատուցողի մոտ հաշիվ ունեցող չափահասների (15 տարեկան և ավելի

բարձր տարիքի) համամասնությունը

8.ա.1 Հանձնառություններ և հատկացումներ «Օգնություն առևտրին» նախաձեռնության շրջանակում

8.բ.1 Սոցիալական պաշտպանության և պբաղվածության ծրագրերում ընդհանուր պետական ծախսերը որպես պետական բյուջեի և ՀՆԱ-ի համամասնություն

9.1.1 Տարվա բոլոր եղանակներին բանուկ ձանապարհից 2 կմ հեռու ապրող գյուղական բնակչության համամասնությունը

9.1.2 Ուղևորների և բեռների ծավալները ըստ փոխադրման եղանակի

9.2.1 Արտադրության ավելացված արժեքը որպես ՀՆԱ-ի համամասնություն և մեկ շնչի հաշվով

9.2.2 Արտադրության ոլորտում պբաղվածությունը որպես ընդհանուր պբաղվածության համամասնություն

9.3.1 Փոքր արդյունաբերական ձեռնարկությունների համամասնությունը ընդհանուր արդյունաբերու-

թյան ավելացված արժեքի մեջ

9.3.2 Վարկ կամ վարկային գիծ ունեցող փոքր արդյունաբերական ձեռնարկությունների համամասնությունը

9.4.1 CO2-ի արտանետումները՝ ավելացված արժեքի մեկ միավորի հաշվով

9.5.1 Գիտահետազոտական և վարձագցման աշխատանքների վրա կատարվող ծախսերը՝ արտահայտված որպես ՀՆԱ-ի համամասնություն

9.5.2 Գիտահետազոտական աշխատանք կատարողների թիվը (լրիվ դրույքի համարժեքով) մեկ միլիոն բնակչի հաշվով

9.ա.1 Ընդհանուր միջազգային պաշտոնական օժանդակություն (վարձագցմանն ուղղված պաշտոնական օգնություն՝ գումարած այլ պաշտոնական հոսքեր) ենթակառուցվածքներին

9.բ.1 Միջին և բարձր տեխնոլոգիաների ճյուղի ավելացված արժեքի համամասնությունը ընդհանուր ավելացված արժեքի մեջ

9.գ.1 Բջջային ցանցի ծածկույթ ունեցող բնակչության համամասնությունը ըստ տեխնոլոգիայի

10.1.1 Տնային տնտեսությունների ծախսերի կամ մեկ շնչին ընկնող եկամտի աճի ցուցանիշները բնակչության ստորին 40 տոկոսի և ամբողջ բնակչության շրջանում

10.2.1 Եկամտի միջնարժեքի 50 տոկոսից ցածր սպառում ունեցող մարդկանց համամասնությունը՝ ըստ տարիքի, սեռի և հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի

10.3.1 Բնակչության համամասնությունը, որը հաղորդել է, որ նախորդ 12 ամսվա ընթացքում անձամբ իր նկատմամբ զգացել է խտրակալություն կամ ենթարկվել է ոտընձգությունների, որոնք արգելվում են համաձայն մարդու իրավունքների միջազգային իրավունքի

10.4.1 ՀՆԱ-ի մեջ աշխատուժի բաժնեմասը, որը կազմված է աշխատավարձերից և սոցիալական պաշտպանության փոխանցումներից

10.5.1 Ֆինանսական առողջ գործարքների ցուցանիշներ

10.6.1 Միջազգային կազմակերպություններում վարձացող երկրներից անդամների և նրանց քվեարկե-

լու իրավունքի համամասնությունը

10.7.1 Վարձու աշխատողի կրած հավաքագրման ծախսը որպես մեկնման երկրում վաստակած տարեկան եկամտի տոկոս

10.7.2 Երկրների թիվը որոնք ունեն լավ-կառավարվող միգրացիոն քաղաքականություն

10.ա.1 Առավել թույլ վարձացած երկրներից և վարձացող երկրներից պրոյական սակագնով կատարված ներկրումների նկատմամբ կիրառված սակագնային տողերի համամասնությունը

10.բ.1 Ջարգացմանն ուղղված միջոցների ընդհանուր հոսքերը՝ ըստ ընդունող և դոնոր երկրների և հոսքի տեսակի (օրինակ, վարձացմանն ուղղված պաշտոնական օգնություն, օտարերկրյա ուղղակի ներդրում և այլ հոսքեր)

10.գ.1 Դրամական փոխանցումների ծախսերը՝ արտահայտված որպես փոխանցված գումարի համամասնություն

11.1.1 Հետնախորշերում, ոչ ֆորմալ բնակավայրերում կամ անբավարար բնակարանային պայմաններում ապրող քաղաքային բնակչության համամասնությունը

11.2.1 Բնակչության համամասնությունը, որի համար հարմարավետ կերպով հասանելի է հասարակական տրանսպորտը՝ ըստ սեռի տարիքի և հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի

11.3.1 Հողերի օգտագործման և բնակչության աճի ցուցանիշների հարաբերակցությունը

11.3.2 Քաղաքների պլանավորման և կառավարման մեջ քաղաքացիական հասարակության ուղղակի մասնակցության կառուցվածք ունեցող քաղաքների համամասնությունը, որոնք գործում են կանոնավոր և ժողովրդավար ձևով

11.4.1 Մշակութային և բնական ժառանգության բոլոր օբյեկտների պահպանման ու պաշտպանության մեկ շնչին ընկնող ընդհանուր ծախսը (պետական և մասնավոր) ըստ ժառանգության տեսակի (մշակութային,

բնական, խառը և Համաշխարհային ժառանգության կենտրոնի նշումով), կառավարման մակարդակի (պետական, մարզային և տեղական/քաղաքային), ծախսերի տեսակի (գործառնական ծախսում/ներդրում) և մասնավոր ֆինանսավորման տեսակի (բնեղեն նվիրատվություններ, մասնավոր շահույթ չհետապնդող հատված և հովանավորչություն)

11.5.1 Աղետների պատճառով մահվան դեպքերի, անհետ կորածների և տուժածների թիվը 100 հազար մարդու հաշվով՝

11.5.2 Աղետների պատճառած տղնտեսական ուղղակի վնասը կապված գլոբալ ՀՆԱ-ի հետ, ներառյալ աղետների պատճառած վնասը կարևորագույն ենթակառուցվածքներին, և հիմնական ծառայությունների խթարումը՝

11.6.1 Կանոնավորապես հեռացվող և համարժեք կերպով վերջնակետում բեռնաթափվող քաղաքային կենցաղային կոշտ թափոնների համամասնությունը՝ քաղաքի գոյացրած ընդհանուր թափոնների համեմատ՝ ըստ քաղաքների

11.6.2 Մանր մասնիկավոր նյութերի տարեկան միջին մակարդակները

(օրինակ, PM2.5 և PM10) քաղաքներում (կշռված ըստ բնակչության)

11.7.1 Քաղաքների կառուցապատված տարածքների միջին բաժնեմասը, որը հանրային օգտագործման նպատակով բաց տարածք է բոլորի համար՝ ըստ սեռի, տարիքի և հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի

11.7.2 Ֆիզիկական կամ սեռական ոտնձգությունների ենթարկված մարդկանց համամասնությունը՝ ըստ սեռի, տարիքի, հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի և բռնության կատարման վայրի՝ վերջին 12 ամսում

11.ա.1 Քաղաքներում բնակվող բընաչության համամասնությունը, որոնք իրականացնում են քաղաքային և տարածաշրջանային վարձացման պլաններ՝ ինտեգրելով բնակչության կանխատեսումները և ռեսուրսների կարիքները՝ ըստ քաղաքի չափի

11.բ.1 Տեղական կառավարությունների համամասնությունը, որոնք որդեգրում և իրականացնում են աղետների ռիսկի նվազեցման տեղական ռազմավարություն Աղետների ռիսկի նվազեցման 2015-2030թթ. Սենդայի շրջանակին համահունչ՝

11.բ.2 Երկրների թիվը, որոնք ունեն ապգային և տեղական աղետների ռիսկի նվազեցման ռազմավարություններⁱ

11.գ.1 Ֆինանսական աջակցության համամասնությունը առավել թույլ վարձացած երկրներին, որը հատկացված է տեղական շինանյութերի օգտագործմամբ կատարվող կայուն, դիմակայուն և ռեսուրսաարդյունավետ շենքերի կառուցմանն ու արդիականացմանը

12.1.1 Կայուն սպառման և արտադրության (ԿՍԱ) ապգային գործողությունների ծրագրեր ունեցող կամ իրենց ապգային քաղաքականություններում կայուն սպառումը և արտադրությունը որպես գերակայություն կամ թիրախ ընդգրկած երկրների թիվը

12.2.1 Պաշարների սպառման ցուցանիշը, նույնը ըստ մեկ շնչի, նույնը ըստ ՀՆԱ-ի

12.2.2 Պաշարների ներքին սպառումը, նույնը ըստ մեկ շնչի, նույնը ըստ ՀՆԱ-ի

12.3.1 Պարենի գլոբալ կորստի համաթիվ

12.4.1 Վտանգավոր և այլ քիմիական նյութերի և թափոնների վերաբերյալ միջապգային բազմակողմ բնապահպանական համաձայնագրերի կողմերի թիվը, որոնք կատարում են տեղեկությունների հաղորդման իրենց հանձնառություններն ու պարտավորությունները, ինչպես դա պահանջվում է յուրաքանչյուր համապատասխան համաձայնագրով

12.4.2 Վտանգավոր թափոնների գոյացումը ըստ մեկ շնչի և աղտապերծված թափոնների համամասնությունը՝ ըստ աղտապերծման տեսակի

12.5.1 Վերամշակման ապգային ցուցանիշը, վերամշակված նյութը տոննաներով

12.6.1 Կայունության վերաբերյալ հաշվետվություններ հրապարակող ընկերությունների թիվը

12.7.1 Պետական գնումների կայուն քաղաքականություններ և գործողությունների ծրագրեր իրականացնող երկրների թիվը

12.8.1 Թե ինչ չափով են (i) գլոբալ քաղաքացիության կրթությունն ու (ii) կրթություն հանուն կայուն վարձաց-

ման առարկաները (ներառյալ կլիմայի փոփոխության մասին կրթությունը) ընդգրկված (ա) ապգային կրթության ռազմավարության, (բ) առարկայացանկի, (գ) ուսուցիչների վերապատրաստման, (դ) աշակերտների գնահատման մեջ

12.ա.1 Ջարգացող երկրներին՝ հետապոտության և կայուն սպառման ու արտադրության մշակման, ինչպես նաև բնապահպանական առումով անվտանգ տեխնոլոգիաների համար տրամադրվող օժանդակության քանակը

12.բ.1 Կայուն տուրիզմի ռազմավարության կամ քաղաքականության և իրականացված գործողությունների ծրագրերի թիվը համաձայնեցված մշտադիտարկման ու գնահատման գործիքներով

12.գ.1 Հանածո վառելիքի սուբսիդիաների քանակը ՀՆԱ-ի մեկ միավորի հաշվով (արտադրություն և սպառում) և որպես հանածո վառելանյութերի վրա կատարված ապգային ընդհանուր ծախսերի համամասնությունը

13.1.1 Աղետների ռիսկի նվազեցման ազգային և տեղական ռազմավարություն ունեցող երկրների թիվը՝

13.1.2 Աղետների պատճառով մահվան դեպքերի, անհետ կորածների և տուժածների թիվը 100 հազար մարդու հաշվով՝

13.2.1 Երկրների թիվը, որոնք հայտնել են այնպիսի ինտեգրված քաղաքականության/ռազմավարության/ծրագրի ստեղծման կամ գործնականացման մասին, որով ավելանում է կլիմայի փոփոխության անբարենպաստ ներգործության նկատմամբ իրենց հարմարվելու կարողությունը, և խթանում կլիմայի նկատմամբ դիմակայունությունը, ինչպես նաև ջերմոցային գազի ցածր արտանետումների այնպիսի վարձացումը, որը չվտանգի պարենի արտադրությունը (ներառյալ ազգային հարմարվողականության ծրագիր, պետականորեն սահմանված ներդրում, պետական հաղորդակցություն, երկու տարին մեկ հաշվետու վեկույցներ կամ այլք)

13.3.1 Երկրների թիվը, որոնք (բացասական հետևանքների) մեղմացման, հարմարվողականության, ազդեցության նվազեցման և վաղ

նախազգուշացման թեմաներն ընդգրկել են տարրական, միջնակարգ և բարձրագույն ուսումնական ծրագրերում

13.3.2 Երկրների թիվը, որոնք հայտնել են հարմարվողականության, (բացասական հետևանքների) մեղմացման ու տեխնոլոգիաների փոխանցման, ինչպես նաև վարձացման գործողությունների կատարման ուղղությամբ իրենց ինստիտուցիոնալ, համակարգային և անհատական կարողությունների ստեղծման հպորացման մասին

13.ա.1 2020-ից սկսած ամեն տարի մոբիլիզացվող գումարը ԱՄՆ դոլարով՝ 100 մլրդ-ի հանձնառությանը հաշվետու կերպով

13.բ.1 Առավել թույլ վարձացած երկրների և վարձացող փոքր կղզի-պետությունների թիվը, որոնք ստանում են մասնագիտացված աջակցություն (և այդ ստացված աջակցության քանակը, ներառյալ՝ ֆինանսները, տեխնոլոգիան ու կարողությունների ստեղծումը) կլիմայի փոփոխություններին առնչվող արդյունավետ պլանավորում և կառավարում իրականացնելու նպատակով կարողություններ վարձացնելու մեխանիզմների համար, այդ թվում ուշադրության

կիվակետում պահելով կանանց, երիտասարդներին և տեղական ու մեկուսացված համայնքներին

14.1.1 Ծովափնյա ճահճացման և պոլիէթիլենային լողացող աղբի խտության համաթիվը

14.2.1 Էկոհամահարգային մոտեցումներով կառավարվող ազգային բացառիկ տնտեսական գոտիների համամասնությունը

14.3.1 Ծովի ջրի միջին թթվայնությունը (pH)՝ չափված ներկայացուցչական նմուշառման կայանների համաձայնեցված հավաքակազմում

14.4.1 Կենսաբանորեն կայուն մակարդակների սահմաններում գտնվող ձկնային պաշարների համամասնությունը

14.5.1 Հատուկ պահպանվող տարածքների ծածկույթը ծովային տարածքների համեմատ

14.6.1 Անօրինական, չգրանցված և չկարգավորված ձկնորսության դեմ պայքարում երկրների միջազգային իրավական գործիքների օգտագործ-

ման առաջընթացի աստիճանը

14.7.1 Կայուն ձկնաբուծական տընտեսությունները, որպես փոքր կղզի-պետությունների, թույլ կարգացած երկրների ու բոլոր երկրների ՀՆԱ-ի տոկոս

14.ա.1 Բյուջետային հատկացումները ծովային տեխնոլոգիաների հետապոտմանը արտահայտված որպես հետապոտական աշխատանքներին հատկացված ընդհանուր բյուջեի համամասնություն

14.բ.1 Երկրների առաջընթացը իրավական/կարգավորող/քաղաքականության/ինստիտուցիոնալ դաշտի իրականացման գործում, որը ճանաչում և պաշտպանում է փոքր ձկնորսական տնտեսությունների մուտքի իրավունքը

14.գ.1 Համաձայն Ծովային իրավունքի ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի օվկիանոսների և նրանց պաշարների պահպանության ու կայուն օգտագործման սկզբունքի միջապային իրավունքի իրագործման միջոցով իրավական, քաղաքականության և ինստիտուցիոնալ շրջանակների, օվկիանոսների հետ առնչություն ունեցող իրավական գործիքների վավերացման, ընդունման ու կատարման մեջ առաջընթաց գրանցած երկրների թիվը

15.1.1 Անտառածածկ տարածքները՝ արտահայտված որպես ընդհանուր հողային տարածքների տոկոս

15.1.2 Ցամաքային և քաղցրահամ ջրի կենսաբազմազանության կարելիք տեղանքների համամասնությունը, որոնք ընդգրկված են պահպանվող տարածքներում՝ ըստ էկոհամակարգի տեսակի

15.2.1 Անտառների կայուն կառավարման նկատմամբ առաջընթաց

15.3.1 Վատթարացած հողի համամասնությունը ընդհանուր հողային տարածքների նկատմամբ

15.4.1 Լեռների կենսաբազմազանության համար կարևոր տարածքների ներառվածությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում

15.4.2 Լեռների կանաչ ծածկույթի համաթիվ

15.5.1 Կարմիր ցուցակի համաթիվ

15.6.1 Երկրների թիվը, որոնք ընդունել են օրենսդրական, վարչական և ռազմավարական շրջանակներ ապահովելու շահույթի ավելի և արդարացի բաշխում

15.7.1 Որսագողությամբ կամ ապօրինի ձևով վաճառված վայրի բնության նմուշների համամասնությունը

15.8.1 Օտար ինվազիվ տեսակների կանխման կամ վերահսկմանն առնչվող ազգային համապատասխան օրենսդրության ընդունման համամասնությունը

15.9.1 2011-2020թթ. Կենսաբազմազանության ռազմավարական ծրագրի Աիչի կենսաբազմազանության 2-րդ թիրախին համահունչ ստեղծված ազգային թիրախների առաջընթացը

15.ա.1 Ջարգացմանն ուղղված պաշտոնական օգնություն և հանրային ծախսեր կենսաբազմազանության և էկոհամակարգերի պահպանման և կայուն օգտագործման համար

15.բ.1 Ջարգացմանն ուղղված պաշտոնական օգնություն և հանրային ծախսեր կենսաբազմազանության և էկոհամակարգերի պահպանման և կայուն օգտագործման համար

15.գ.1 Որսագողությամբ կամ ապօրինի ձևով վաճառված վայրի բնության նմուշների համամասնությունը

16.1.1 Դիտավորյալ սպանությունների զոհերի թիվը 100 հազար բնակչի հաշվով ըստ սեռի և տարիքի

16.1.2 Հակամարտություններին առնչվող մահերի թիվը 100 հազար բնակչի հաշվով ըստ սեռի, տարիքի և պատճառի

16.1.3 Ֆիզիկական, հոգեբանական կամ սեռական բնույթի բռնության ենթարկված բնակչության համամասնությունը Նախորդ 12 ամիսների ընթացքում

16.1.4 Իրենց բնակության տարածքում մեռակ քայլելիս իրենց ապահով պագող բնակչության համամասնությունը

16.2.1 1-17 տարեկան երեխաների համամասնությունը, ովքեր անցյալ ամսում խնամատարների կողմից ենթարկվել են որևէ ֆիզիկական պատժի և (կամ) հոգեբանական ագրեսիայի

16.2.2 Մարդկանց թրաֆիքինգի զոհերի թիվը 100 հազար բնակչի հաշվով, ըստ սեռի, տարիքի և շահագործման ձևի

16.2.3 18-24 տարեկան երիտասարդ կանանց և տղամարդկանց համամասնությունը, ովքեր մինչև 18 տարեկանը ենթարկվել են սեռական բռնության

16.3.1 Բռնության զոհերի համամասնությունը Նախորդ 12 ամիսներին, ովքեր իրենց բռնության ենթարկվելու մասին հաղորդել են իրավասու մարմիններին կամ կոնֆլիկտների լուծման այլ պաշտոնապես ճանաչված մեխանիզմների (անվանվում է նաև հանցագործությունների հաղորդման ցուցանիշ)

16.3.2 Դատավճիռ չստացած ապատարկվածները՝ արտահայտված որպես բանտարկյալների ընդհանուր թվի տոկոս

16.4.1 Ապօրինի մուտքային և ելքային ֆինանսական հոսքերի ընդհանուր արժեքը (ԱՄՆ դոլարով)

16.4.2 Բռնագրավված փողք և թեթև վիճակների համամասնությունը, որոնք գրանցված են և հետազոտվում են համաձայն միջազգային չափորոշիչների և իրավական փաստաթղթերի

16.5.1 Պետական պաշտոնյայի հետ առնվազն մեկ անգամ շփում ունեցած անձանց համամասնությունը,

ովքեր կաշառք են տվել պետական պաշտոնյային, կամ այդ պետական պաշտոնյաները նրանցից կաշառք են պահանջել Նախորդ 12 ամսում

16.5.2 Պետական պաշտոնյայի հետ առնվազն մեկ անգամ շփում ունեցած բիվենսների համամասնությունը, որոնք կաշառք են տվել պետական պաշտոնյային, կամ այդ պետական պաշտոնյաները նրանցից կաշառք են պահանջել Նախորդ 12 ամսում

16.6.1 Պետական առաջնային ծախսերը որպես սկզբնական հաստատված բյուջեի տոկոս՝ ըստ ոլորտի (կամ ըստ բյուջեի կոդերի և այլն)

16.6.2 Հանրային ծառայություններից վերջին անգամ օգտվելիս բավարարված բնակչության համամասնությունը

16.7.1 Պաշտոնների համամասնությունը (ըստ սեռի, տարիքի, հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի և բնակչության խմբի) պետական հաստատություններում (ազգային և տեղական օրենսդիր մարմիններ, հանրային ծառայություններ և դատական մարմիններ) համեմատած ազգային բաշխվածությանը

16.7.2 Որոշումների կայացման գոր-

ծընթացի ներառականությանն ու պայմանությունը հավատացող բնակչության համամասնությունը ըստ սեռի, տարիքի, հաշմանդամություն ունենալու հանգամանքի և բնակչության խմբի

16.8.1 Միջապագային կապակերպություններում պարզացող երկրներից անդամների և նրանց քվեարկելու իրավունքի համամասնությունը

16.9.1 Մինչև 5 տարեկան երեխաների համամասնությունը, որոնց ծնունդը գրանցվել է քաղաքացիական մարմնի կողմից՝ ըստ սեռի

16.10.1 Լրագրողների, ՋԼՄ-ների անձնակազմի, արհմիությունների անդամների և իրավապաշտպանների սպանությունների, առևանգման, հարկադրյալ անհետացման, կամայական ապատալրկման և խոշտանգումների ճշգրտված թիվը նախորդ 12 ամսում

16.10.2 Հանուն տեղեկատվության հանրային մատչելիության սահմանադրական, կանոնադրական և/կամ քաղաքականության երաշխիքներ որդեգրող և իրագործող երկրների թիվը

16.ա.1 Փարիզյան սկզբունքներին համահունչ ապգային անկախ իրա-

վապաշտպան ինստիտուտների գոյությունը

16.բ.1 Բնակչության համամասնությունը, որը հաղորդել է, որ նախորդ 12 ամսվա ընթացքում անձամբ իր նկատմամբ զգացել է խտրակա- նություն կամ եկթարկվել է ոտըն- ձգությունների, որոնք արգելվում են համաձայն մարդու իրավունքների միջապագային իրավունքի

17.1.1 Պետական ընդհանուր եկամուտները (ըստ աղբյուրի)՝ արտահայտված որպես ՀՆԱ-ի համամաս- նությունը՝ ըստ աղբյուրի

17.1.2 Ներքին հարկերից ձևավորվող ներքին բյուջեի համամասնու- թյունը

17.2.1 Ջարգացմանն ուղղված պաշ- տոնական օգնության զուտ թիվը և առավել թույլ պարզացած երկրներին որպես ՏՀԶԿ/Ջարգացման աջակց- ման կոմիտեի դոնորների համա- խառն ապգային եկամտի համամաս- նությունը

17.3.1 Արտաքին ուղղակի ներդր-

ումները (ԱՌՆ), վարգացմանն ուղղված պաշտոնական օժանդակությունը և հարավ-հարավ համագործակցությունը որպես ընդհանուր ներքին բյուջեի համամասնություն

17.3.2 Դրամական փոխանցումների ծավալը (ԱՄՆ դոլարով) արտահայտված որպես ընդհանուր ՀՆԱ-ի համամասնություն

17.4.1 Պարտքի սպասարկումը՝ արտահայտված որպես ապրանքների և ծառայությունների արտահանումների տոկոս

17.5.1 Թույլ պարզացած երկրների համար ներդրումների խթանման ռեժիմ որդեգրած և իրականացնող երկրների թիվը

17.6.1 Երկրների միջև գիտության և/կամ տեխնոլոգիական համագործակցության համաձայնագրեր և ծրագրեր ըստ համագործակցության տեսակի

17.6.2 Ֆիքսված կապի և լայնաշերտ համացանցի բաժանորդագրությունները 100 բնակչի հաշվով ըստ արագության

17.7.1 Հաստատված ֆինանսավորման ընդհանուր գումարը պարզացող երկրների համար՝ խթանելու բնա-

պահպանորեն անվտանգ տեխնոլոգիաների վարձացումը, փոխանցումը, տարածումն ու ծավալումը

17.8.1 Համացանցից օգտվող անհատների համամասնությունը

17.9.1 Ֆինանսական և փորձագիտական օժանդակության դոլարային արժեքը, (Ներառյալ հյուսիս-հարավ, հարավ-հարավ և «եռանկյունաձև» գործակցության միջոցով), որն ուղղված է վարձացող երկրներին

17.10.1 Ամբողջ աշխարհում արժևորված միջին սակագին

17.11.1 Ջարգացող երկրների և առավել թույլ վարձացած երկրների գլոբալ արտահանումների բաժնեմասը

17.12.1 Միջին սակագները, որոնց հետ գործ են ունենում վարձացող երկրները, առավել թույլ վարձացած երկրները և վարձացող փոքր կղզի-պետությունները

17.13.1 Մակրոտնտեսական կառավարման վահանակ

17.14.1 Երկրների թիվը, որոնք ունեն կայուն վարձացման քաղաքականության տրամաբանությունը բարձրացնող գործող մեխանիզմներ

17.15.1 Ջարձացման համագործակ-

ցություն մատակարարողների կողմից երկրում առկա արդյունքների շրջանակների և պլանավորման գործիքների օգտագործման չափը

17.16.1 Ջարձացման արդյունավետության մշտադիտարկման շրջանակներում բավակողմ շահագրգռություն ունեցող առաջընթաց արձանագրած երկրների թիվը, որոնք աջակցում են հասնելու կայուն վարձացման նպատակներին

17.17.1 Պետական-մասնավոր և քաղաքացիական հասարակության գործընկերություններին տրամադրված գումարը ԱՄՆ դոլարով

17.18.1 Ազգային մակարդակում «Պաշտոնական վիճակագրության հիմնարար սկզբունքներ»-ի համաձայն մշակված կայուն վարձացման ցուցանիշների համամասնությունը լիարժեք տարանջատումներով այն դեպքում, երբ համապատասխանում է թիրախին

17.18.2 Երկրների թիվը, որոնք ունեն վիճակագրության վերաբերյալ ազգային օրենսդրություն «Պաշտոնական վիճակագրության հիմնարար սկզբունքներ»-ին համահունչ

17.18.3 Ազգային վիճակագրական ծրագիր ունեցող երկրների թիվը, որն

ամբողջությամբ ֆինանսավորվում ու իրագործվում է ըստ ֆինանսավորման աղբյուրի

17.19.1 Ջարձացող երկրներում վիճակագրական կարողությունների հպորացման համար առկա բոլոր ռեսուրսների դոլարային արժեքը

17.19.2 Երկրների համամասնությունը, որ (ա) վերջին 10 տարիների ընթացքում անցկացրել է առնվազն մեկ բնակչության և մեկ տնային մարդահամար, և (բ) հասել է ծնունդների գրանցման 100 և մահվան դեպքերի գրանցման 80 տոկոսին

www.un.am
www.un.org/sustainabledevelopment/

Ձևավորումը
«Էյվա» արվեստների հիմնադրամի

ՄԱԿ Հայաստան
2016